

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น

ปัญหาความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ปัญหาการค้าระหว่างประเทศระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นนั้น เป็นสิ่งที่ ทั้งสองฝ่ายสามารถหันหน้าเข้ามาเจรจาตกลงกันในการแก้ไขปัญหาได้ เนื่องจากทั้งสองฝ่าย ต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นอาเซียนและญี่ปุ่นต่างก็พยายามแสวงหาวิธีการแก้ไข ปัญหาเหล่านั้น และวิธีที่น่าสนใจศึกษามากคือ การร่วมมือกันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจระหว่างประเทศระบบ ใหม่ สำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะ ได้ศึกษาเฉพาะโครงการที่สำคัญ 2 โครงการคือ โครงการประกันเสถียรภาพรายได้การ ส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นปฐม และโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ประเทศกำลังพัฒนาร่วมมือกับประเทศที่ พัฒนาแล้ว พัฒนาเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหามีอิทธิพลแต่ความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว เช่นอดีตที่ผ่านมา

โครงการประกันเสถียรภาพรายได้การส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นปฐม

โครงการนี้โดยทั่วไปเรียกว่าโครงการ STABEX อันเป็นชื่อย่อมาจาก Stabilization of Export Earnings Scheme เป็นโครงการประกันเสถียรภาพ รายได้ในการค้าส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นปฐมของประเทศกำลังพัฒนา โดยประเทศที่พัฒนา แล้วจัดหาเงินทุนไม่เสียดอกเบี้ยให้ประเทศกำลังพัฒนาเมื่อรายได้จากการขายสินค้าตกต่ำ

จุดเริ่มต้นแนวความคิดมาจากอนุสัญญาโลเม (Lome Convention) ที่กลุ่ม ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ให้การประกันรายได้ในสินค้าโภคภัณฑ์แก่กลุ่มประเทศ อัฟริกา คาริบเบียน และแปซิฟิก (ACP) การประกันรายได้จากการส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์

ที่ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปให้แก่กลุ่มประเทศ ACP เป็นส่วนหนึ่งของอนุสัญญาโลเม ซึ่งประชาคมเศรษฐกิจยุโรปได้ลงนามร่วมกับกลุ่มประเทศ ACP 46 ประเทศ เนื่องจากประชาคมเศรษฐกิจยุโรปมีนโยบายรับกลุ่มประเทศ ACP เข้าเป็นสมาชิกสมทบ และเพื่อกำหนดฐานะของสมาชิกสมทบพร้อมกัน จากการเจรจានี้กระทำกันนานถึง 1½ ปี โดยเริ่มเจรจากันที่กรุงคิงส์ตัน ประเทศจาไมกา ต่อมาที่กรุงอักครา ประเทศกานา และที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียมอีกหลายครั้ง ในที่สุดการเจรจาได้สิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1975 ซึ่งได้ลงนามร่วมกันอนุสัญญา โลเม ณ กรุงโลเม ประเทศโตโก

สาระสำคัญของอนุสัญญาโลเม ที่เกี่ยวกับการประกันรายได้จากการส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นปฐม ประชาคมเศรษฐกิจยุโรปได้ตั้งกองทุน 375 ล้านดอลลาร์เพื่อประกันเสถียรภาพรายได้การส่งออกของประเทศกลุ่ม ACP โดยได้ตกลงกันในรายการสินค้า 12 ประเภท ที่ให้การประกัน มีสินค้าดังต่อไปนี้ ถั่วลิสงและน้ำมัน โกโก้ กาแฟ ฝ้าย มะพร้าวและน้ำมัน น้ำมันปาล์มและน้ำมันเมล็ดปาล์ม หนังสัตว์ ไม้ กว๊วย เบื่อไม้ ชา และแร่เหล็ก¹ ในอนุสัญญาโลเมได้มีเงื่อนไขในการประกันรายได้ว่า ถ้าหากยอครายได้ของกลุ่มประเทศ ACP ประเทศใดประเทศหนึ่งจากการส่งออกสินค้าดังกล่าวข้างต้นที่ตกลงกันประเภทใดในปีใดต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของ 4 ปีที่ผ่านมา 7.5% ประเทศนั้นจะสามารถกู้เงินจากกองทุนในส่วนที่ต่ำกว่า 7.5% ได้ สำหรับประเทศที่ค้ำประกันที่สุด ประเทศโรซายฝั่ง หรือประเทศที่เป็นเกาะจะใช้ 2.5% เป็นหลักในการคำนวณ เงินกู้เหล่านี้ไม่มีดอกเบี้ย ซึ่งสามารถชำระหนี้คืนได้เมื่อรายได้จากสินค้านั้นสูงกว่ารายได้เฉลี่ย แต่หากรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยติดต่อกัน 5 ปี อาจไม่ต้องใช้เงินกู้คืน สำหรับประเทศที่ยากจนที่สุดหรือค้ำประกันที่สุดจะไม่ต้องใช้เงินกู้เหล่านี้คืนเลย เพราะเงินชดเชยรายได้จะถูกจัดเตรียมไว้ให้ในรูปของเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่า

¹ศิริวัฒน์ สิทธิเกษม, "ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 38.

โครงการประกันรายได้เป็นที่ยอมรับกันในหมู่ประเทศพัฒนาแล้ว เพราะความจริงที่ว่า การขึ้นลงของราคาสินค้าโภคภัณฑ์ส่งออกของประเทศกำลังพัฒนาในโลก ทำให้การวางแผนโครงการ และผลสัมบูรณ์ของการพัฒนาชาติเป็นแผนที่ยากที่จะบรรลุผล

แนวความคิดในการจัดตั้งโครงการ STABEX ของผู้นำอาเซียน

กลุ่มประเทศอาเซียนกำลังแสวงหาข้อตกลงความร่วมมือทางการค้า ความช่วยเหลือและอุตสาหกรรม กับประเทศที่เจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมอยู่แล้ว เมื่อเห็นว่าโครงการ STABEX ของอนุสัญญาโลเม ประสบผลสำเร็จในปี 1976 ผู้นำอาเซียนได้แสดงความสนใจที่จะก่อตั้งโครงการแบบเดียวกันนี้ขึ้นระหว่างกลุ่มอาเซียนกับประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป และสหรัฐอเมริกา เพราะมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอย่างมากต่ออาเซียนอยู่แล้ว

ผู้นำอาเซียน โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี ลี กวน ยิว แห่งสิงคโปร์ มีความสนใจมากในโครงการนี้ และลี กวน ยิว ได้เปิดเผยแผนการของอาเซียนต่อรัฐมนตรีของประเทศเยอรมันตะวันตก Hans Dietrich Genscher ระหว่างการเยือนสิงคโปร์ว่า "แนวความคิดนี้ไม่ได้เป็นของเขาแต่ผู้เดียว แต่เป็นการศึกษาร่วมกันภายใต้กิจกรรมของอาเซียน" และกล่าวว่า "ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระยะสั้น แต่เป็นแผนโครงการระยะยาว ซึ่งถ้าประสบผลสำเร็จจะใช้เวลาดัง 10 หรือ 15 ปี"¹ ดังกล่าวมาแล้วว่ากลุ่มประเทศอาเซียนประสบปัญหาในเรื่องอุตสาหกรรม และการรณนาที่จะให้รายได้มีเสถียรภาพเพื่อสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาการเสียเปรียบอุตสาหกรรมค้าต่อประเทศพัฒนาแล้ว ฉะนั้นผู้นำอาเซียนต่างให้ความสนใจในโครงการ STABEX และได้ศึกษาพิจารณาโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุผล ดังจะเห็นได้จากการประชุมระดับผู้นำอาเซียน ดังนี้

¹Michael Richardson, "Lee Defines of the ASEAN Blueprint," Far Eastern Economic Review (10 June 1977): 40.

การประชุมสุดยอดของอาเซียนครั้งที่ 1 ณ เมืองเคนปาร์ชา บาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนทั้ง 5 ประเทศในขณะนั้นอันประกอบด้วย ประธานาธิบดีซูฮาร์โต แห่งอินโดนีเซีย นายกรัฐมนตรีคาโตะ สุตเซน ออน แห่งมาเลเซีย ประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน อี มาร์กอส แห่งฟิลิปปินส์ นายกรัฐมนตรี ลี กวน ยิว แห่งสิงคโปร์ และ นายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แห่งประเทศไทย ได้ลงนามร่วมกันในปฏิญญาความสามัคคีแห่งอาเซียน เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 1976 ในสาระสำคัญของปฏิญญาได้กล่าวกันว่า ผู้นำอาเซียนทั้ง 5 ประเทศ ได้รับรองที่จะให้ความสำเร็จของอาเซียนมั่นคงขึ้น และขยายความร่วมมือของอาเซียนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง และโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจนั้นได้รับว่าโครงการปฏิบัติต่อไปนี้เป็นโครงการสร้างความร่วมมือของอาเซียน

1. การร่วมมือทางด้านผลิตภัณฑ์ขั้นมูลฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารและพลังงาน
2. ความร่วมมือทางด้านอุตสาหกรรม
3. ความร่วมมือทางการค้า
4. วิธีการร่วมกันในปัญหาผลิตภัณฑ์ระหว่างประเทศและปัญหาเศรษฐกิจอื่น ๆ

ของโลก

5. กลไกในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

จากโครงการที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าได้มีแนวความคิดริเริ่มในโครงการและสนใจโครงการ STABEX ในโครงการข้อที่ 4 ซึ่งจากปฏิญญาความสามัคคีแห่งอาเซียนได้กล่าวถึงวิธีการร่วมกันในปัญหาผลิตภัณฑ์ระหว่างประเทศและปัญหาเศรษฐกิจอื่น ๆ ของโลกไว้ว่า

ก. หลักการความร่วมมือทางการค้าของอาเซียน ปราบกฏบนมูลฐานแรกในการใช้วิธีการร่วมกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาดผลิตภัณฑ์ระหว่างประเทศ และปัญหาเศรษฐกิจอื่น ๆ ของโลกด้วย อาทิเช่น การปฏิรูป ระบบการค้าระหว่างประเทศ และระบบเงินตรา ระหว่างประเทศ และการถ่ายเททรัพยากรที่แท้จริงในสหประชาชาติ และสภานานาชาติอื่น ๆ เพื่อช่วยสร้างแบบแผนทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศใหม่

ข. ประเทศสมาชิกจะให้ความสนใจลำดับแรกกับการสร้างเสถียรภาพ และการเพิ่มรายได้สินค้าออกสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ประเทศสมาชิกเป็นผู้ผลิต และส่งไปจำหน่าย¹

นับได้ว่าการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 1 เป็นบันไดขั้นแรกของโครงการ STABEX ที่สมาชิกอาเซียนได้พิจารณาศึกษาร่วมกัน

โครงการได้ก้าวสู่ขั้นที่ 2 ในการประชุมสุดยอดของอาเซียนครั้งที่ 2 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย จากการประชุมหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียน ระหว่างวันที่ 4-5 สิงหาคม 1977 ซึ่งได้จัดมีขึ้นพร้อมกันกับวันครบรอบปีที่ 10 ของอาเซียน ผู้นำอาเซียนที่เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ประธานาธิบดีซูฮาร์โต แห่งอินโดนีเซีย นายกรัฐมนตรีคาโตะ สุตเซน ออน แห่งมาเลเซีย ประธานาธิบดีเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส แห่งฟิลิปปินส์ นายกรัฐมนตรี ลี กวน ยิว แห่งสิงคโปร์ และนายกรัฐมนตรีชานินทร์ กรีวิเชียร แห่งประเทศไทย ได้ออกแถลงการณ์ร่วม

ในสาระสำคัญของแถลงการณ์ร่วมได้กล่าวถึงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจว่า ในการทบทวนความก้าวหน้าของความร่วมมือของอาเซียน หัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนได้ย้ำถึงพันธะผูกพันที่มีต่อแผนดำเนินการซึ่งที่ปรากฏในปฏิญญาความสามัคคีของอาเซียน และได้สั่งการให้เพิ่มความพยายามเพื่อบรรลุจุดหมายและความมุ่งประสงค์ของสมาคมอาเซียน หัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนได้เน้นเป็นพิเศษเกี่ยวกับความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ เพราะในทัศนะของหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนแล้ว ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นหลักมูลในการประกันเสถียรภาพทางการเมืองของภูมิภาคอาเซียน²

¹กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "ปฏิญญาความสามัคคีแห่งอาเซียน," หน้า 3-4.

²กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "แถลงการณ์ร่วมการประชุมหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียน ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ระหว่างวันที่ 4-5 สิงหาคม 2520," หน้า 3.

ในแนวความคิดก่อตั้งโครงการ STABEX หัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนได้พิจารณาเห็นว่า การมีรายได้ที่แน่นอนจากการส่งโภคภัณฑ์ขั้นปฐมเป็นสินค้าออก จะถือเป็นมาตรการเพิ่มเติมที่สำคัญในโครงการพุงราคาสินค้าและโครงการทดแทนทางการเงินของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ในความเพียรพยายามที่จะสร้างเสถียรภาพให้แก่เศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งส่งสินค้าออกโภคภัณฑ์ เช่น อาเซียน เป็นต้น พร้อมกับเรียกร้องให้ประเทศที่พัฒนาแล้วดำเนินมาตรการอันเร่งด่วนที่จะจัดให้มีข้อตกลงกับอาเซียน เพื่อการพุงรายได้จากการส่งสินค้าออกประเภทโภคภัณฑ์ นอกจากนี้หัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนได้รับทราบว่า แม้จะได้มีความคืบหน้าในการเจรจาระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนาเกี่ยวกับนโยบายว่าด้วยโภคภัณฑ์ แต่ก็มีเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการรวมโภคภัณฑ์ของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ที่จะต้องเจรจาและปฏิบัติอีก หัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนได้พิจารณาเห็นว่า โครงการรวมโภคภัณฑ์และโดยเฉพาะกองทุนรวมมีความสำคัญขั้นมูลฐานต่อความพยายามระหว่างประเทศที่จะแก้ไขปัญหาโภคภัณฑ์ หัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนจึงยืนยันให้การสนับสนุนต่อการเจรจาและการจัดทำข้อตกลงว่าด้วยโภคภัณฑ์ระหว่างประเทศแต่ละประเภท ภายใต้โครงการรวมโภคภัณฑ์ให้เสร็จสิ้นโดยด่วน และได้เรียกร้องให้มีการจัดตั้งกองทุนรวมโดยเร็ว¹

จากการประชุมสุดยอดครั้งที่ 2 ของอาเซียนนี้ เป็นการยืนยันในหลักการที่จะดำเนินการโครงการ STABEX ของอาเซียน และเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในโครงการ STABEX

ความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในโครงการ STABEX

การประชุมสุดยอดระหว่างหัวหน้าคณะรัฐบาลของอาเซียนกับนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศญี่ปุ่น ณ กรุงกัวดาลัมเปร์ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 1977 เป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในโครงการ STABEX

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

ในการประชุมสุดยอดระหว่างหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนอันประกอบด้วย
 ประธานาธิบดีซูฮาร์โต แห่งอินโดนีเซีย นายกรัฐมนตรีทาเคโอะ สุสเซน ออน แห่งมาเลเซีย
 ประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน อี มาร์กอส แห่งฟิลิปปินส์ นายกรัฐมนตรี ลี กวน ยิว แห่ง
 สิงคโปร์ และนายกรัฐมนตรีธานินทร์ กรัยวิเชียร แห่งประเทศไทย กับนายกรัฐมนตรีฉุน
 ในขณะนั้นคือ นายกรัฐมนตรีทาเคโอะ สุกุตะ นั้นผลการประชุม หัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียน
 และนายกรัฐมนตรีฉุนได้ออกแถลงการณ์ร่วมกัน เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 1977 ซึ่งนับว่าเป็น
 การเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับฉุนอย่างใหญ่หลวงโดยผู้นำทั้ง 2
 ฝ่ายได้เห็นพ้องกันว่า การประชุมครั้งนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีคุณค่าเป็น
 อันมากในการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและเป็นมิตรระหว่างอาเซียนกับฉุน และได้
 เห็นพ้องต่อกันอีกว่าควรจะมีการขยายความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับฉุนออกไป โดย
 เฉพาะความร่วมมือที่ฉุนให้ต่ออาเซียนนั้น ควรจะเอื้ออำนวยต่อความพยายามของอาเซียน
 ที่จะพึ่งตนเอง ในอันที่จะก่อให้เกิดพัฒนาภาพทางเศรษฐกิจของอาเซียนและเพิ่มพูนความ
 เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศอาเซียน

นายกรัฐมนตรีฉุนได้ประกาศให้คำมั่นสัญญาในแถลงการณ์ร่วม ให้ความร่วมมือ
 ทางเศรษฐกิจกับอาเซียน ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ เรื่องการขยายการค้าระหว่างอาเซียนกับ
 ฉุนโดยการเพิ่มจำนวนการส่งสินค้าออกเข้าสู่อินโดนีเซีย และพร้อมที่จะร่วมมือในการแก้ไข
 ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาเสถียรภาพในการส่งออกสำหรับโลกทัศน์ขั้นปฐม
 (STABEX) และการขยายความช่วยเหลือด้านการเงินให้แก่โครงการอุตสาหกรรมของ
 อาเซียน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือด้านวัฒนธรรมแก่อาเซียน

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะเรื่องโครงการ STABEX นั้นใน
 แถลงการณ์ร่วมโลกด้าวว่า หัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนและนายกรัฐมนตรีฉุนได้หารือ
 ระหว่างกันเกี่ยวกับการจัดตั้งระบบการประกันเสถียรภาพรายได้จากการส่งออกสินค้า
 โลกทัศน์ขั้นปฐม โดยที่ทั้งสองฝ่ายทราบดีว่าสินค้าที่อาเซียนส่งไปจำหน่ายยังฉุนนั้น
 ส่วนใหญ่เป็นสินค้าโลกทัศน์ขั้นปฐม การจัดตั้งระบบประกันนี้จะเป็นมาตรการเสริมที่
 สำคัญโครงการประกันเสถียรภาพรายได้จากการส่งออก และการจ่ายเงินชดเชยของ

กองทุนระหว่างประเทศ ในเรื่องนี้นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้แสดงความเข้าใจต่อความประสงค์ของอาเซียนที่จะจัดตั้งโครงการ STABEX ขึ้น และได้ตกลงที่จะจัดให้มีการศึกษาร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาระกันเสถียรภาพรายได้จากการส่งออกสำหรับโลกทัศน์ซึ่งปรารถนาต่อไป¹

นอกจากนี้หัวหน้าคณะรัฐบาลของอาเซียนและนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้แสดงความสนใจที่จะปรับปรุงบรรยากาศในความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยเฉพาะได้เน้นถึงความสำคัญของการที่จะบรรลุดูแลไขปัญหาที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับประเทศที่กำลังพัฒนาตามที่ได้กำหนดไว้ในการประชุมว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมัยสุดท้ายเมื่อเดือนพฤษภาคม 1977 ตลอดจนในการประชุมระหว่างประเทศอื่น ๆ ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะดำเนินมาตรการที่เข้มข้นเกี่ยวกับปัญหาการเจรจาเหนือ-ใต้ หรือปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโครงการรวมโลกทัศน์ ผู้นำทั้ง 2 ฝ่ายได้เห็นว่า ข้อตกลงเกี่ยวกับนโยบายโลกทัศน์ที่ได้ตกลงกันในการประชุมว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ควรจะต้องได้รับการปฏิบัติโดยเร็ว ในการนี้ที่ประชุมได้เน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งกองทุนร่วมโดยเร็ว และได้ตกลงที่จะให้มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ยืนยันว่าญี่ปุ่นจะเข้าร่วมในข้อตกลงว่าด้วยโลกทัศน์ระหว่างประเทศที่ครอบคลุมโลกทัศน์จากอาเซียนที่มีอยู่อย่างจริงจัง และญี่ปุ่นจะพยายามอย่างเต็มที่ที่จะให้มีการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับโลกทัศน์ที่มีความสำคัญต่ออาเซียนให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "แถลงการณ์ร่วมการประชุมระหว่างหัวหน้าคณะรัฐบาลของอาเซียนกับนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ญี่ปุ่น ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ วันที่ 7 สิงหาคม 2520," หน้า 4.

ซึ่งก่อนหน้าการประชุมสุดยอดของผู้นำทั้งสองฝ่ายนี้ ได้มีการจัดการประชุมในระดับเจ้าหน้าที่ระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น เพื่อเป็นการเตรียมรูทาง ได้แก่ การประชุม ASEAN-Japan Forum ครั้งที่ 1 ที่กรุงจาการ์ตา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 1977 และการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจของอาเซียนที่สิงคโปร์ เมื่อวันที่ 27-29 มิถุนายน 1977 เรื่องที่เจรจากันเป็นกิจกรรมภายในกรอบความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น ซึ่งมีเรื่องการรักษาเสถียรภาพของราคาโภคภัณฑ์และรายได้การส่งออกรวมอยู่ด้วย

นับแต่มีการประกาศแถลงการณ์ร่วม เรื่องความร่วมมือในโครงการ STABEX ในการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำอาเซียนกับญี่ปุ่นเมื่อปี 1977 กระทั่งถึงปี 1980 ช่วงระยะเวลา 4 ปีที่ผ่านมา โครงการได้ก้าวหน้าไปถึงขั้นใด หรือว่ามีอุปสรรคปัญหาเกิดขึ้น จะได้อธิบายและสรุปจากการเจรจาทั้งสองฝ่ายเป็นลำดับไปดังนี้

ภายหลังจากที่ผู้นำได้ประกาศความร่วมมือในหลักการแล้ว รายละเอียดในข้อตกลงได้มอบให้เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญดำเนินการต่อไป จึงนำไปสู่การประชุม ASEAN-Japan Forum ครั้งที่ 2 จัดขึ้น ณ กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ 17-18 พฤศจิกายน 1977

ในการประชุมครั้งนี้ข้อตกลงในรายละเอียดต่าง ๆ ฝ่ายอาเซียนได้เสนอใช้หลักการ STABEX แบบเดียวกับอนุสัญญาโลเมที่ EEC ให้ต่อกลุ่มประเทศ ACP โดยเพียงแต่เปลี่ยนชื่อประเทศผู้ให้ EEC เป็นญี่ปุ่น และผู้รับ ACP เป็นอาเซียน หลักในการคิดคำนวณหาค่าเฉลี่ยการตกต่ำของรายได้กระทำดังนี้ ถ้าปีใดรายได้จากการส่งออกสินค้าที่ตกลงกันชนิดใดชนิดหนึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของ 4 ปีที่ผ่านมา 7.5% อาเซียนสามารถกู้เงินจากกองทุนในส่วนที่ต่ำกว่า 7.5% ได้ โดยญี่ปุ่นเป็นฝ่ายจัดหากองทุนให้ สำหรับรายการสินค้านั้นอาเซียนได้เปลี่ยนจากอนุสัญญาโลเมโดยข้อเสนอรายการสินค้าต่าง ๆ 17 ชนิด ให้อยู่ภายใต้โครงการ STABEX ซึ่งแต่ละชนิดเป็นสินค้าออกที่สำคัญเป็นจำนวนมากกว่า 1% ของอาเซียนที่ค้ากับญี่ปุ่น สินค้าเหล่านี้ได้แก่ 1. ไม้ 2. น้ำมันปาล์ม 3. น้ำมันมะพร้าว 4. พริกไทย 5. น้ำตาล 6. กากน้ำตาล 7. ข้าวโพด 8. มันสำปะหลัง 9. สับปะรดกระป๋อง 10. กวดยหอม 11. แร่ฟลูออไรต์

12. แร่ทองแดง 13. ชา 14. กาแฟ 15. เส้นใย 16. ยางธรรมชาติ 17. ดีบุก¹

ผลการประชุมครั้งนี้ปรากฏว่าฝ่ายญี่ปุ่นยังไม่ยอมรับเงื่อนไขหลักการในโครงการ STABEX ตลอดจนยังไม่ยอมรับรายการสินค้าที่เสนอขายภายใต้โครงการ ในการประชุมครั้งนี้อาเซียนได้ขอความสนับสนุนจากญี่ปุ่นเกี่ยวกับการสถาปนากองทุนร่วม ซึ่งในระยะเริ่มต้นอาเซียนได้เสนอกองทุนประมาณ 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ² แต่อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นยังไม่มีความเห็นที่แน่นอนที่จะสนับสนุนในสาระที่เกี่ยวกับกองทุนร่วม

การที่ฝ่ายญี่ปุ่นยังไม่ยอมรับหลักการโครงการ STABEX เนื่องจากเกรงว่าจะไปซ้ำซ้อนกับระบบอื่น ๆ อาทิเช่น กองทุนเงินชดเชย (Compensatory Financing) ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) กองทุนร่วม (Common Fund) ของ UNCTAD และ Individual Commodity Agreements เป็นต้น จึงได้จัดการประชุมผู้เชี่ยวชาญระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่นขึ้นที่กรุงจาการ์ตา ระหว่างวันที่ 29-30 กันยายน 1978 เพื่อพิจารณาโครงการ STABEX อีกครั้ง โดยฝ่ายอาเซียนเสนอเอกสาร "Discussion Paper on Stabilization of Earning from ASEAN Commodity Exports to Japan" อันเป็นแนวทางในการพิจารณาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดตั้ง STABEX Arrangement ระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น นอกจากนี้ฝ่ายอาเซียนได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโรคภัยพิบัติต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในโครงการ และยืนยันว่าโครงการ STABEX เป็นเพียงส่วนประกอบของกองทุนร่วมเท่านั้น มิใช่เป็นสิ่งที่จะมาทดแทนกองทุนร่วม และกองทุนเงินชดเชย แต่อย่างใด

¹ธนาคารแห่งประเทศไทย, "เอกสารการประชุมระดับเจ้าหน้าที่ระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น ว่าด้วยโครงการรักษาเสถียรภาพรายได้ส่งออก," หน้า 1.

² Susumu Awanochara, "Japan's Offer Puts ASEAN to the Test," Far Eastern Economic Review (23 June 1978): 90.

ได้มีการจัดการประชุม ASEAN-Japan Forum ขึ้นอีกเป็นครั้งที่ 3 ณ กรุงกัวดาลาลูเปร์ ระหว่างวันที่ 26-27 เมษายน 1979 วัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้เพื่อเป็นการทบทวนความคืบหน้าของความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในด้านต่าง ๆ ภายใต้กรอบการประชุมเจรจาในรูปแบบของ ASEAN-Japan Forum โดยเฉพาะเรื่อง STABEX อาเซียนได้เสนอบันทึกความ "ASEAN Memorandum to Japan on Commodities Issues" ต่อญี่ปุ่น ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นยังคงบ่ายเบี่ยงไม่เห็นด้วยกับโครงการ STABEX โดยได้แสดงทัศนคติว่า เนื่องจากมีบางประเทศที่พัฒนาแล้วที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการ STABEX อาเซียนควรมีการติดต่อในระดับการเบื้องต้นกับประเทศที่พัฒนาแล้วเหล่านี้ เพื่อชี้แจงให้ทราบถึงความจำเป็นของโครงการ STABEX ต่อประเทศกำลังพัฒนาเช่น อาเซียน การประชุมครั้งนี้จึงไม่มีผลคืบหน้าแต่ประการใดสำหรับโครงการ STABEX โดยเฉพาะเรื่องกองทุนรวม

ในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น ที่โตเกียว ระหว่างวันที่ 26-27 พฤศจิกายน 1979 รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนได้เน้นการเจรจาจัดตั้งกองทุนรวม เพราะโครงการ STABEX ของอาเซียนนั้นพึ่งพิงอย่างมากต่อกองทุนรวม อาเซียนได้ย้ำในที่ประชุมถึงความสำคัญของโลกทัศน์ที่มีต่อเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอาเซียน และได้แสดงความหวังว่าญี่ปุ่นจะให้การสนับสนุนท่าทีของอาเซียนในการเจรจาและการดำเนินการให้บรรลุผลในด้านต่าง ๆ ของโครงการ STABEX โดยเฉพาะกองทุนรวม และได้เรียกร้องเกี่ยวกับการประกาศให้ความช่วยเหลือโดยสมัครใจต่อ "บัญชีที่ 2" ของกองทุนรวมจากญี่ปุ่น¹ ซึ่งในเรื่องนี้ฝ่ายญี่ปุ่นได้กล่าววาทก่าตั้งอยู่ในระหว่างการศึกษารื่องดังกล่าว ญี่ปุ่นเองก็ตระหนักถึงความสำคัญของโลกทัศน์ที่มีต่อเศรษฐกิจของอาเซียน และได้แสดงความพร้อมที่จะร่วมงานอย่างใกล้ชิดกับอาเซียนในเวทีการประชุมระหว่างประเทศต่าง ๆ

¹กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจญี่ปุ่น-อาเซียน ที่โตเกียว วันที่ 26-27 พฤศจิกายน 2522," หน้า 14.

ที่เกี่ยวกับเรื่องของโลกทัศน์และกองทุนร่วม

สำหรับเรื่องโครงการ STABEX ญี่ปุ่นยังคงไม่รับหลักการและอ้างว่ามีปัญหาหลายประการที่ต้องแก้ไข ซึ่งได้เสนอแนะให้มีการหารือระดับผู้เชี่ยวชาญ และกระทำโดยรีบเร่ง โดยเฉพาะปัญหาเรื่องกองทุนร่วม สรุปโครงการ STABEX ไม่ก้าวหน้ากว่าการเจรจาที่ผ่านมา

จากหลักการของอนุสัญญาโลเม ที่อาเซียนนำมาใช้ในโครงการ STABEX ญี่ปุ่นยังไม่ตกลงในหลักการตลอดระยะเวลาที่มีการประชุมผ่านมา ดังนั้นอาเซียนจึงได้พยายามหาทางร่วมมือกับญี่ปุ่นอีกครั้ง เพื่อให้โครงการดำเนินการบรรลุ โดยจัดการประชุมผู้เชี่ยวชาญระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 ขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 1980 การประชุมระดับผู้เชี่ยวชาญครั้งนี้เป็นการเจรจาร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่ตกลงกันไม่ได้

การประชุมครั้งนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักการของโครงการ STABEX ใหม่ โดยฝ่ายอาเซียนเป็นผู้เสนอ และได้รวบรวมข้อมูลตลอดจนเตรียมการเพื่อเจรจากับญี่ปุ่น เพื่อหวังผลว่าการเจรจาความร่วมมือในโครงการ STABEX จะได้บรรลุ ก่อนหน้าการประชุมระดับผู้เชี่ยวชาญอาเซียน-ญี่ปุ่นนั้นผู้แทนกลุ่มอาเซียนได้ประชุมหารือกันที่สถานทูตอินโดนีเซีย ณ กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ 19-20 พฤษภาคม 1980

หลักการหรือโครงร่างของโครงการ STABEX ที่แก้ไขใหม่ โดยมาเลเซีย เป็นผู้จัดทำ และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการค้าของอาเซียนแล้ว และพร้อมที่จะเสนอต่อที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญอาเซียน-ญี่ปุ่น มีลักษณะโครงการดังนี้¹

¹กระทรวงพาณิชย์, กรมการค้าต่างประเทศ, กองพาณิชย์กิจต่างประเทศ, "เอกสารสรุปผลการประชุมผู้เชี่ยวชาญอาเซียน-ญี่ปุ่น ว่าด้วยโครงการรักษาเสถียรภาพรายได้ส่งออก," หน้า 2.

1. โครงการ ASEAN-Japan STABEX จะมีอายุ 5 ปี ในขั้นแรกเริ่ม
2. ในการคำนวณการตกต่ำของรายได้ออก เฉลี่ยหาค่าแบบเลขคณิตในช่วง 5 ปี ($P_{-2}, P_{-1}, P_0, P_1, P_2$) เป็นฐานแทนการใช้มูลค่าเฉลี่ยในช่วง 4 ปี ก่อนปีที่มีรายได้ออกตกต่ำ ซึ่งเป็นวิธีการของประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวิธีการคำนวณตามโครงการชดเชยการเงิน ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศและเพื่อให้การคำนวณการตกต่ำของรายได้ออกคลุมถึงการขยายตัวของสินค้าออกตามแนวโน้มปกติด้วย

3. วงเงินที่จะเบิกจ่ายในแต่ละปีภายใต้โครงการนี้กำหนดไว้ 1 ใน 5 ของเงินทุนทั้งหมด แต่ในกรณีที่ทำเป็นให้ประเทศอาเซียนเบิกจ่ายได้เกินวงเงินดังกล่าวถึงร้อยละ 30 ของวงเงินสำหรับปีต่อไป (เดิมกำหนดไว้ร้อยละ 20)

4. กำหนดชำระคืนเงินกู้ภายใต้โครงการ STABEX นี้เท่ากับ 5 ปี โดยมีระยะปลอดชำระหนี้ 2 ปี

5. เงินที่ใช้ในการชำระคืนควรเป็นเงินตราที่พึงแลกเปลี่ยนได้ ทั่วโลกได้ตามแต่ผู้กู้จะตกลงกับผู้ปล่อย

และพร้อมกันนี้อาเซียนได้จัดตั้งกลุ่มทำงานเพื่อรวบรวมสถิติการค้าและข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งที่ประชุมเห็นสมควรมอบให้ผู้ปล่อย และเพื่อคำนวณหาขนาดของกองทุนรวมของโครงการ STABEX ซึ่งจะเสนอให้ผู้ปล่อยจัดตั้งขึ้นสำหรับอาเซียน จากผลการคำนวณของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้วิธีการเรขาคณิต (geometric mean) ใช้ Standard deviation และ deviation จาก medium-term trend ปรากฏว่าหากมีการชดเชยการตกต่ำของรายได้ออกจากสินค้าออก 17 ชนิด ตามรายการที่ได้ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการการค้าของอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ไม้ น้ำมันปาล์ม ผลิตภัณฑ์พรมพร้าว พริกไทย น้ำตาล กากน้ำตาล ข้าวโพด มันสำปะหลัง ดิบประคกระป๋อง กลวย แร่ฟลูออไรท์ ทองแดง ซากาแฟ ปอ ยาง และคัสบุก ที่อาเซียนส่งไปยังญี่ปุ่นในช่วงปี 1970-1978 โครงการ STABEX ของญี่ปุ่นที่จัดให้อาเซียนควรมีทุนดำเนินการ ประมาณ 800-2,000 ล้านดอลลาร์-

สหรัฐ เป็นอย่างต่ำ¹

ฝ่ายญี่ปุ่นได้จัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการจากอาเซียนเพื่อประกอบการพิจารณาโครงการ STABEX ซึ่งอาเซียนได้ตอบแบบสอบถาม และเตรียมการเสนอต่อที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญครั้งที่ 2 นี้ด้วย เป็นการอธิบายข้อสงสัยในปัญหาต่าง ๆ เพื่อการเจรจาจัดตั้งโครงการ STABEX จะได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

ในการประชุมระดับผู้เชี่ยวชาญอาเซียน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 นี้ ฝ่ายญี่ปุ่นเน้นความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์หลักของโครงการ STABEX โดยขอให้อาเซียนชี้แจงว่าวัตถุประสงค์จัดตั้งขึ้นเพื่อคำจูนฐานะดุลการชำระเงิน หรือเพื่อช่วยเหลือภาคเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ในประเด็นนี้ฝ่ายอาเซียนยืนยันว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือภาคเศรษฐกิจและผู้ผลิตโภคภัณฑ์เฉพาะอย่าง และที่ประชุมได้ร่วมพิจารณาสาเหตุที่รายได้ส่งสินค้าออกไปญี่ปุ่นตกต่ำ วิเคราะห์ว่า ประการสำคัญคงเป็นเพราะภาวะเศรษฐกิจในญี่ปุ่นตกต่ำ แต่ส่วนหนึ่งจะเป็นผลจากแนวโน้มราคาโภคภัณฑ์ขึ้นปรุ้มในตลาดโลก² สำหรับสินค้าที่มีปัญหาขีดเยื่อนั้น ฝ่ายอาเซียนชี้แจงว่า ในทางปฏิบัติคงจะชี้ชัดไม่ได้ว่าสาเหตุที่รายได้ตกต่ำเป็นปัญหาชั่วคราวหรือถาวร อย่างไรก็ตาม ฝ่ายอาเซียนยืนยันว่าการตกต่ำของรายได้อันสืบเนื่องมาจากนโยบายของอาเซียนจะไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการชดเชย อีกประการหนึ่ง ฝ่ายญี่ปุ่นมีความเห็นว่าในกรณีที่สินค้าส่งออกไปญี่ปุ่นตกต่ำลง เนื่องจากมีการส่งสินค้าไปยังตลาดอื่นเพิ่มขึ้น หรือความต้องการภายในประเทศเพิ่มขึ้น หรือในกรณีที่การตกต่ำในรายได้ส่งออกอยู่ในความรับผิดชอบของอาเซียน จะไม่มีการใช้เงินช่วยเหลือจากโครงการ

STABEX

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

การพิจารณาของญี่ปุ่นต่อโครงการ STABEX ซึ่งได้ชี้แจงในที่ประชุมครั้งนี้ว่า ยังมีประเด็นพื้นฐานด้านเศรษฐกิจอีกมากที่ยังต้องทำความเข้าใจอย่างแจ่มชัดก่อนที่จะรับพิจารณาทั่วโลกและขั้นตอนที่แน่นอนเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ STABEX โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะนี้มีปัญหาด้านเศรษฐกิจการเงินรัดตัวอยู่มาก ประกอบกับได้มีความคืบหน้าในการพิจารณาปัญหาเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่น่าสนใจหลายด้าน อาทิ ในเรื่องโครงการกองทุนรวมของ UNCTAD การเจรจาเหนือ-ใต้ ซึ่งญี่ปุ่นเน้นว่าได้พยายามสนับสนุนผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนาอย่างแข็งขัน และได้มีบทบาทสำคัญในการเจรจาทำความเข้าใจว่าด้วยคิบูค ยาง และไม้ซุง ญี่ปุ่นมีความเห็นว่าข้อตกลงภาคภคณ์ต่าง ๆ รวมทั้งโครงการจัดตั้งกองทุนรวม จะช่วยแก้ปัญหาการขาดเสถียรภาพของรายได้ส่งออกของอาเซียนได้อยู่แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องจัดตั้งโครงการ STABEX ขึ้นมาอีกโครงการหนึ่ง สำหรับโครงการชดเชยการเงิน (Compensatory Financing Facility-CFF) ในประเด็นเกี่ยวกับความพอเพียงของความสะดวกของโครงการชดเชยการเงินนั้น ญี่ปุ่นมีความเห็นว่าประเทศที่ไม่มีปัญหาดุลการชำระเงินสามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อช่วยเหลือภาคเศรษฐกิจที่ตกต่ำได้ โดยไม่ต้องมีการจัดตั้งโครงการ STABEX ฝ่ายผู้แทนอาเซียนได้เน้นความไม่พอเพียงของเงินช่วยเหลือจากแหล่งโครงการชดเชยการเงิน แม้ในกรณีของประเทศที่มีปัญหาดุลการชำระเงิน อันเกิดจากสาเหตุที่ไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งผู้แทนไทยได้ชี้แจงว่า ได้รับเงินกู้จากโครงการชดเชยการเงิน เพียงประมาณร้อยละ 20-40 ของจำนวนการตกต่ำที่คำนวณได้ตามสูตร ทั้งนี้เนื่องจากมีขีดจำกัดด้านโควตาสำหรับวงเงิน¹

อย่างไรก็ตาม การเจรจาทอรองกันในระดับผู้เชี่ยวชาญครั้งนี้ เรื่องโครงการ STABEX นับว่าการนำพอสมาคร ฝ่ายญี่ปุ่นได้ตั้งเงื่อนไขการจัดตั้งโครงการ STABEX เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ตามข้อเสนอแนะของอาเซียน โดยฝ่ายญี่ปุ่นมีความเห็นว่าหลักเกณฑ์ในการให้เงินช่วยเหลือ ควรกำหนดไว้ดังนี้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

1. มูลค่าส่งออกสำหรับสินค้าที่รวมอยู่ในโครงการควรมีสัดส่วนที่สูงพอสมควร เมื่อเทียบกับมูลค่าส่งออกทั้งหมดของแต่ละประเทศ
2. มูลค่าส่งออกสำหรับสินค้าดังกล่าวที่ส่งไปยังญี่ปุ่นและประเทศอื่น ๆ จะต้องมีแนวโน้มต่ำลงพอสมควร¹

ฝ่ายญี่ปุ่นได้ใหญ่เชี่ยวชาญจัดทำประมาณการการการค้าของรายได้ส่งออกสินค้าบางชนิดตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ เพื่อศึกษาความเหมาะสมการดำเนินงานโครงการ STABEX โดยได้เลือกเฉพาะสินค้า 6 รายการคือ น้ำตาล น้ำมัน มะพร้าว/มะพร้าวแห้ง ไม้ซุง ทองแดง ดีบุกและยาง และได้กำหนดเงื่อนไขว่า

1. มูลค่าส่งออกสินค้าแต่ละชนิดต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 1 ของรายได้ประชาชาติ
2. สินค้าที่รวมอยู่ในโครงการต้องมีมูลค่าส่งออกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 หรือ 6.5 ของสินค้าออกทั้งหมดของประเทศนั้น
3. สินค้าดังกล่าวต้องมีมูลค่าส่งออกไปญี่ปุ่น ในสัดส่วนที่สูงพอประมาณเทียบกับสินค้าออกทั้งหมดของประเทศนั้น
4. อัตราลดของสินค้าส่งออกไปญี่ปุ่นต้องสอดคล้องกับอัตราลดของสินค้าที่ส่งออกไปยังประเทศอื่น ๆ

ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ฝ่ายญี่ปุ่นคำนวณได้ว่า ในช่วงปี 1970 จะมีฟิลิปปินส์เพียงประเทศเดียวที่อยู่ในข่ายได้รับเงินช่วยเหลือสำหรับ น้ำตาล และทองแดง ส่วนไทยซึ่งมีสินค้าออก 4 ชนิด รวมอยู่ในโครงการตัวอย่างของญี่ปุ่นคือ น้ำตาล ไม้ซุง ดีบุก และยาง จะไม่มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือเนื่องจากสินค้าออกเหล่านี้มีแนวโน้มสูงขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ยกเว้นน้ำตาลที่มีการส่งออกไปญี่ปุ่นน้อยลงมากในปี 1977 แต่การส่งออกไปยังประเทศอื่นสูงขึ้นมาก²

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

² เรื่องเดียวกัน.

สรุปผลการประชุมผู้เชี่ยวชาญครั้งนี้ ฝ่ายอาเซียนไม่พอใจอย่างมากเกี่ยวกับความล่าช้าของญี่ปุ่นในการพิจารณาเรื่องโครงการ และในที่สุดที่ประชุมลงมติว่าควรมีการประชุมระดับผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่งเพื่อพิจารณาประเด็นปัญหาที่ยังไม่มีข้อยุติ

ปัญหาการเจรจาร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในโครงการ STABEX

ในขณะที่ทำการศึกษาโครงการ STABEX อยู่นี้ โครงการยังไม่ได้ยุติลงอย่างสมบูรณ์ อันหมายถึงว่าโครงการยังไม่ได้มีการลงนามรับรองร่วมกัน (endorse) ในหลักการ เป็นเพียงข้อเสนอ (proposal) ความล่าช้าในการดำเนินงานโครงการ STABEX เกิดจากปัญหาและความคิดเห็นแตกต่างกันระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น มากมายที่ต้องเร่งแก้ไข เพื่อให้การเจรจาร่วมมือกันบรรลุ ประเด็นปัญหาสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. เรื่องวัตถุประสงค์การจัดตั้งโครงการ STABEX เป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องปรับความเข้าใจกันระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นมักจะอ้างอยู่เสมอถึงความไม่จำเป็นของโครงการ STABEX ดังในการประชุมระดับผู้เชี่ยวชาญอาเซียน-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 2 ที่ผ่านมานี้ ฝ่ายญี่ปุ่นมีแนวความคิดว่า ไม่มีความจำเป็นในการจัดตั้งโครงการ STABEX ขึ้นมาแก้ไขปัญหาการขาดเสถียรภาพรายได้ส่งออกของอาเซียน เพราะมีกองทุนรวมของสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา และกองทุนเงินชดเชยของกองทุนการเงินระหว่างประเทศอยู่แล้วที่ช่วยแก้ปัญหา และญี่ปุ่นคิดว่าโครงการ STABEX จะตั้งขึ้นมาซ้ำซ้อนกับหน่วยงานดังกล่าว ฝ่ายอาเซียนได้พยายามปรับความเข้าใจและยืนยันถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ STABEX ว่าแตกต่างจากวัตถุประสงค์ของกองทุนรวมและกองทุนเงินชดเชย พร้อมกันนี้ได้อธิบายชี้แจงรายละเอียดทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นได้ทราบถึงความแตกต่างในวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการว่า

1.1 กองทุนรวม (Common Fund) ขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (United Nations Conference of Trade and Development-UNCTAD) มีวัตถุประสงค์สร้างเสถียรภาพราคาโลกภัณฑ์ของประเทศกำลังพัฒนา โดยจัดตั้งกองทุนรวมสำหรับสนับสนุนด้านการเงินแก้มูลภัณฑ์กักกันชน (buffer stock) และ

มาตรการอื่น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือว่า กองทุนรวมเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้โครงการรวมโลกกับพมรรณผลตามมติ 93 ของ UNCTAD

ลักษณะกองทุนรวมจะแยกเป็น

1. บัญชีที่ 1 (First Window) เพื่อก่อตั้งมูลภัณฑ์กันชน มีสินค้า 18 ประเภทที่อยู่ในรายการมูลภัณฑ์กันชน

2. บัญชีที่ 2 (Second Window) ให้เงินทุนช่วยเหลือด้านเทคนิค สำหรับสินค้า เช่น ปรับปรุงคุณภาพ การเข้าถึงตลาดในต่างประเทศ

1.2 กองทุนเงินชดเชย (Compensatory Financing Facility-CFF)

ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (the International Monetary Fund-IMF) มีวัตถุประสงค์ตั้งขึ้นบริการชดเชยการตกต่ำของรายได้จากสินค้าโภคภัณฑ์ของประเทศกำลังพัฒนา พร้อมทั้งช่วยเหลือชดเชยการขาดดุลการชำระเงิน

1.3 โครงการ STABEX ที่อาเซียนเสนอให้ญี่ปุ่นจัดตั้งขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อประกันรายได้จากการส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์ที่มีเสถียรภาพมากขึ้น โดยให้ญี่ปุ่นจัดตั้งกองทุนร่วมสนับสนุนด้านการเงินให้โครงการบรรณผล

กล่าวสรุปได้ว่า โครงการ STABEX เป็นมาตรการประกอบและเสริมสร้าง แต่ไม่ใช่สิ่งชี้ขาดและทดแทนกองทุนรวมและกองทุนเงินชดเชยดังกล่าว และฝ่ายอาเซียนได้ชี้แนะฝ่ายญี่ปุ่นให้เห็นถึงบริการความสะดวกของกองทุนเงินชดเชยมีข้อจำกัดเกี่ยวกับวงเงินผูกพันความจำเป็นด้านดุลการชำระเงิน เงื่อนไขในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ รวมทั้งการไม่คำนึงถึงการตกต่ำในอำนาจซื้อที่แท้จริงของโภคภัณฑ์ขั้นปฐม นอกจากนั้นฝ่ายอาเซียนได้กล่าวถึงโครงการเงินช่วยเหลือแบบทวิภาคี เพื่อส่งเสริมการผลิตโลกภัณฑ์ต่าง ๆ รวมทั้งเงินช่วยเหลือแบบ program loan ไม่สามารถทดแทนโครงการ STABEX ได้ เนื่องจากเงินช่วยเหลือแบบทวิภาคีต้องใช้เวลาในการเจรจาทำความตกลงและต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับโครงการ STABEX นั้นจะช่วยให้มีการเบิกจ่ายและผันเงินไปสู่ภาคสินค้าที่มีปัญหาได้อย่างทันที่

นอกจากนี้ฝ่ายอาเซียนได้กล่าวถึงความจำเป็น และความเป็นไปได้ของโครงการ STABEX โดยใช้ผลการศึกษาวิจัยของนักเศรษฐศาสตร์ชาวญี่ปุ่น 2 นายคือ Yoshihiro Iwasaki แห่งมหาวิทยาลัย Keio และ Hirohisa Kohama แห่งศูนย์พัฒนา ระหว่างประเทศของญี่ปุ่น เป็นข้อสนับสนุน ซึ่งทั้งสองได้ศึกษาวิจัยโครงการ STABEX และ เขียนรายงานฉบับหนึ่งชื่อ Japanese STABEX Arrangements with Southeast Asia เสนอต่อที่ประชุมกลุ่มประเทศแปซิฟิกในปี 1978 ในรายงานได้ศึกษาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ และความจำเป็นของโครงการต่อการพัฒนาประเทศของประเทศกำลังพัฒนา ตลอดจนศึกษากลไกของโครงการ ทั้งสองได้เน้นศึกษาเฉพาะโครงการ STABEX ระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาจัดตั้งโครงการ ของญี่ปุ่น ซึ่งโครงการ STABEX อาเซียน-ญี่ปุ่นนี้มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ASEBEX จากการศึกษา วิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างการขึ้นลงของสินค้าออกภาคภัณฑ์ ขึ้นปฐม กับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อหาคำตอบว่าโครงการ STABEX จำเป็นหรือไม่แก่ การจัดตั้ง นักเศรษฐศาสตร์ทั้งสองได้ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ cross-sectional และวิเคราะห์ time-series ในผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงการส่งออกต่อเศรษฐกิจ อาเซียน สรุปได้ว่า

1. มีความเกี่ยวพันกันระหว่างความไม่มั่นคงของการส่งออกและระดับของการพัฒนา

2. มีความสัมพันธ์ระหว่างความไม่มั่นคงของการส่งออกและอัตราการเติบโต¹

¹Yoshihiro Iwasaki and Hirohisa Kohama, "Japanese STABEX Arrangements with Southeast Asia," Paper presented to Pacific Basin Countries Sessions W.E.A. 1978 Conference on Regional Cooperation in Southeast Asia: Prospects and Problems, Honolulu, U.S.A., 20-23 June 1978.

จากการศึกษาของนักเศรษฐศาสตร์ญี่ปุ่น 2 นายสรุปว่า ปัญหาโลกทัศน์ชั้นปฐม
ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับ การขึ้นลงของสินค้าออกโลกทัศน์ชั้นปฐมระยะสั้น วิธีการแก้ไขแยก
ได้เป็น 2 แบบ

1. วิธีมูลค่าที่กันชน ซึ่งมีจุดประสงค์บรรเทาการขึ้นลงของราคาสินค้าโลกทัศน์
ซึ่งถูกแทรกแซงโดยตรงจากอิทธิพลของตลาดโลก กองทุนรวมเป็นเครื่องมือสำคัญ

2. วิธีชดเชยการเงิน มีจุดประสงค์บรรเทาผลกระทบอันเลวร้ายของความไม่
มั่นคงในการส่งออก โดยการชดเชยสำหรับการตกต่ำในรายได้ส่งออก วิธีนี้ประกอบด้วย
โครงการ IMF Compensatory Financing Facility และโครงการ STABEX
in Lome Convention

และดูเหมือนว่ามีความเห็นพ้องต่อกันในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ว่าโครงการชดเชย
การเงิน เป็นวิธีการที่โดยมากสำหรับการประกันเสถียรภาพรายได้ส่งออกโลกทัศน์ชั้นปฐม
ผู้แทนฝ่ายอาเซียนนำเอาข้อสรุปผลความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของการศึกษาโครงการ
STABEX ของนักเศรษฐศาสตร์ชาวญี่ปุ่นเป็นข้อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ

2. ปัญหาอีกประเด็นหนึ่งก็คือ เรื่องข้อตกลงในรายการสินค้าที่จัดให้อยู่ใน
โครงการ STABEX ทั้งอาเซียนและญี่ปุ่นยังไม่ตกลงนามรับรองร่วมกันในรายการสินค้า
ที่รวมอยู่ภายใต้โครงการ STABEX เป็นเพียงข้อเสนอของฝ่ายอาเซียนที่จัดให้มีสินค้า
โลกทัศน์ 17 รายการ อยู่ในโครงการ STABEX ซึ่งรายการสินค้านี้อาจเปลี่ยนแปลง
ใหม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากญี่ปุ่นมีเงื่อนไขว่า รายการสินค้าที่รวมอยู่ในโครงการ STABEX
จะได้รับการพิจารณารายละเอียดเมื่อญี่ปุ่นยอมรับในหลักการการจัดตั้งโครงการ
STABEX ตามข้อเสนอของอาเซียน ความไม่แน่นอนในข้อตกลงเรื่องนี้เป็นปัญหาก่อให้เกิด
เกิดความล่าช้าในการดำเนินงานโครงการ ซึ่งทั้งอาเซียนและญี่ปุ่นต้องเจรจาต่อรองกัน
ใหม่ เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้รับผลประโยชน์เท่าเทียมกันในข้อตกลงรายสินค้าภายใต้โครงการ
STABEX

การพิจารณาสินค้าของญี่ปุ่นที่จัดให้อยู่ในโครงการ STABEX สังเกตได้ว่า
เลือกเฉพาะแต่สินค้าที่จำเป็นและเป็นความต้องการสำหรับญี่ปุ่น ดังเช่นการจัดทำประมวล
การตกต่ำของรายได้สินค้าเพียง 6 รายการคือ น้ำตาล น้ำมันมะพร้าว/มะพร้าวแห้ง

ไม่สูง ทองแดง ดีบุกและยาง ข้อเสนอของญี่ปุ่นในรายการสินค้านั้น ฝ่ายอาเซียนพิจารณาเห็นว่า พวกญี่ปุ่นไม่ยอมเพิ่มรายการสินค้าโครงการ STABEX คงจะไม่เป็นประโยชน์ต่ออาเซียนเท่าใดนัก เพราะสินค้าที่ญี่ปุ่นมีที่คาดว่าจะยอมจัดตั้งโครงการ STABEX ส่วนใหญ่เป็นสินค้าออกที่มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะในช่วงหลังวิกฤตการณ์น้ำมัน และมีความต้องการสม่ำเสมอในตลาดโลก นอกจากนั้นการกำหนดควาสินค้าส่งออกไปยังตลาดอื่น ๆ จะต้องตกต่ำลงควบคู่กันไปกับการตกต่ำของสินค้าที่ส่งไปญี่ปุ่น เป็นข้อจำกัดสำคัญในการใช้ประโยชน์จากโครงการนี้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะยังไม่ยอมผูกมัดในหลักการโครงการ STABEX แต่สังเกตได้ความมีความห่วงใยเกี่ยวกับอุปทานโภคภัณฑ์ขั้นปฐมที่จำเป็นต่อญี่ปุ่น 6 รายการดังใดก็ตามแล้ว และหากอาเซียนยืนยันในข้อเสนอให้จัดตั้งโครงการ STABEX และยืนยันถึงความจำเป็นของโครงการต่อประเทศกำลังพัฒนาเช่นอาเซียน ญี่ปุ่นคงยอมพิจารณาจัดตั้งโครงการ แต่ทั้งนี้คาดการณ์ได้ว่า ญี่ปุ่นคงวางเงื่อนไขในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนให้มากที่สุด

3. ปัญหาความขัดแย้งภายในอาเซียน มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า การประชุมเจรจาตกลงเรื่องโครงการ STABEX ไม่บรรลุเป้าหมาย ไม่เพียงแต่เกิดจากความขัดแย้งในข้อตกลงระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นเท่านั้น ยังเกิดจากความคิดเห็นขัดแย้งกันภายในกลุ่มอาเซียนอีกด้วย อันยังผลให้การเจรจาต่อรองกับญี่ปุ่นของอาเซียนไม่หนักแน่นเพียงพอ เช่นกรณีที่มาเลเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ยืนยันที่จะไม่ให้นำเอาฐานะดุลการชำระเงินมาเป็นหลักเกณฑ์หนึ่งในการพิจารณาความจำเป็นในการกู้เงินจากโครงการ STABEX ทั้งนี้เนื่องจากทางญี่ปุ่นเองกำลังมีความกดดันด้านดุลการชำระเงิน ในขณะที่มาเลเซีย และสิงคโปร์ต่างก็มีเงินสำรองระหว่างประเทศสะสมไว้เป็นจำนวนมากอยู่แล้ว หากต้องการความช่วยเหลือจากเศรษฐกิจในประเทศที่ประสบปัญหาเฉพาะภาค ก็อยู่ในฐานะที่จะช่วยตัวเองได้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ¹

¹Ibid., p. 4.

ส่วนไทยเป็นฝ่ายยืนยันทให้ใช้เป็นข้ออ้าง เนื่องจากราคาสินค้าส่งออกของไทยมิได้เพิ่มขึ้นในสัดส่วนเดียวกับสินค้าเข้า โดยเฉพาะน้ำมัน เครื่องจักรและวัตถุดิบที่สั่งซื้อจากญี่ปุ่น ทั้งนี้เห็นได้จากตัวเลข *terms of trade* ของไทยกับญี่ปุ่น ซึ่งมีแนวโน้มต่ำลงมาก โดยในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ราคาสินค้าออกต่อหน่วยที่ไทยส่งไปญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ในช่วงปี 1976-1978 ในขณะที่ราคาสินค้านำเข้าจากญี่ปุ่นเพิ่มร้อยละ 28 ซึ่งยังผลให้ *terms of trade* ของไทยกับญี่ปุ่นลดลงร้อยละ 20 ในช่วง 3 ปีนั้น ในประเด็นนี้เนื่องจากประเทศอื่น ๆ ไม่ได้เตรียมข้อมูลเกี่ยวกับ *terms of trade* กับญี่ปุ่น เหตุผลสนับสนุนโครงการ STABEX ในแง่นี้จึงไม่หนักแน่นพอ¹

การประชุมเจรจาระดับผู้เชี่ยวชาญเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 1980 เป็นครั้งล่าสุดของการประชุมความร่วมมือระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่นในโครงการ STABEX นับจากนั้นก็ไม่มีการประชุมหรือดำเนินการใด ๆ เพื่อให้โครงการก้าวหน้า โครงการ STABEX จึงมีสภาพหยุดชะงัก คือ โครงการไม่คมแต่ไม่ก้าวหน้า หลักการต่าง ๆ ที่อาเซียนเสนอเพื่อให้ดำเนินการโครงการ STABEX นั้น ญี่ปุ่นยังไม่ยอมตกลงรับหลักการ โดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ ว่า โครงการ STABEX จะไปเข้าชอนกับกองทุนรวม และกองทุนเงินชดเชยที่มีอยู่แล้ว การที่ญี่ปุ่นอ้างเช่นนี้เพราะเกรงว่าการให้การประกันรายได้ส่งออกแก่กลุ่มประเทศอาเซียนแล้ว จะต้องขยายไปให้กับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ด้วย อันจะกลายเป็นระบบโลก ซึ่งญี่ปุ่นแล้วผลกระทบนี้อันนี้เพราะญี่ปุ่นจะต้องเป็นฝ่ายจัดหาเงินทุนให้แก่ประเทศต่าง ๆ ที่รวมโครงการเหมือนจัดหาให้แก่อาเซียน ญี่ปุ่นไม่สามารถยอมรับได้ นอกจากนี้ยังได้อ้างเหตุผลว่า โครงการ STABEX นี้ประเทศพัฒนาแล้วไม่เห็นด้วย เช่น สหรัฐปฏิเสธไม่ร่วมมือกับอาเซียนจากการประชุม U.S.-ASEAN Dialogue ปี 1977 ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่สรุปมาข้างต้นเป็นสาเหตุทำให้โครงการ STABEX ไม่ก้าวหน้า ซึ่งจะได้อธิบายวิเคราะห์รายละเอียดต่อไปในบทสรุป

¹Ibid., p. 2.

โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Complementation Scheme)

โดยเป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่า สมาคมอาเซียนตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เป็นองค์กรรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 5 ประเทศ นับแต่สมาคมตั้งขึ้นมาในปี 1967 จนถึงปี 1976 ยังไม่ปรากฏความก้าวหน้าแต่ประการใด ในความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาเซียนเองก็ตระหนักดีว่าเป็นการรวมตัวเพียงในนาม ดังนั้นอาเซียนจึงปรารถนาจะกระทำกรให้เกิดความก้าวหน้าและนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ แม้จะไม่บรรลุขั้นสุดยอดของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจก็ตาม แต่การได้ร่วมมือกันทางเศรษฐกิจกระทำกรใด ๆ ของสมาคมก็นับว่าเป็นความก้าวหน้าแล้ว ความเห็นพ้องต้องกันของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนนี้ ได้นำไปสู่การแสวงหาวิธีการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ จึงก่อให้เกิดแนวความคิดในการจัดตั้งโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนขึ้น ความคิดริเริ่มได้เกิดขึ้นครั้งแรกในการประชุมสุดยอดของอาเซียนครั้งที่ 1 ปี 1976 โดยหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนอันประกอบด้วย ประธานาธิบดีซูฮาร์โต แห่งอินโดนีเซีย นายกรัฐมนตรีคาโตะ สุธเซน ออน แห่งมาเลเซีย ประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน อี มาร์กอส แห่งฟิลิปปินส์ นายกรัฐมนตรีสี กวน ยิว แห่งสิงคโปร์ และอดีตนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แห่งประเทศไทย ได้ลงนามร่วมกันใน "ปฏิญญาความสามัคคีแห่งอาเซียน" ณ เมืองเคนปาร์ซา บาห์ดี ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 1976 ซึ่งในปฏิญญานับนี้ได้เห็นพ้องต้องกันที่จะดำเนินโครงการสร้างความร่วมมือของอาเซียน อันมีหลายโครงการที่เสนอ หนึ่งในโครงการนี้ที่จะทำการศึกษาคือ ความร่วมมือทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งในปฏิญญาได้กล่าวไว้ว่า

- ก. ประเทศสมาชิกจะร่วมมือกันสร้างโรงงานอุตสาหกรรมอาเซียนขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการด้านผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นในภูมิภาค
- ข. โครงการซึ่งใช้วัตถุดิบที่หาได้ในประเทศสมาชิก เพื่อช่วยเพิ่มการผลิตอาหารเพิ่มหรือสงวนการหาเงินตราต่างประเทศ และก่อให้เกิดอาชีพการงาน จะได้รับสิทธิก่อน¹

¹กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "ปฏิญญาความสามัคคีแห่งอาเซียน," หน้า 3.

ต่อมาเมื่อวันที่ 8-9 มีนาคม 1976 ได้จัดให้มีการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจของอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ซึ่งการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนครั้งนี้สืบเนื่องมาจากการประชุมสุดยอด ที่ประชุมได้นำข้อเสนอโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนมาศึกษาพิจารณาปัญหา และจัดตั้งกลไกซึ่งประเทศสมาชิกจะสามารถร่วมมือกันได้อย่างใกล้ชิด และหามาตรการอันเหมาะสมที่จะริเริ่มโครงการอุตสาหกรรมหนักร่วมกัน ในการนี้มาเลเซียและฟิลิปปินส์ เสนอโครงการจัดตั้งโรงงานถลุงเหล็ก สิงคโปร์และอินโดนีเซีย เสนอโครงการตั้งโรงงานเปโตรเคมีคอล ไทยและอินโดนีเซีย เสนอโครงการผลิตปุ๋ย¹ ในการประชุมครั้งนี้รัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรมของฟิลิปปินส์เปิดเผยว่า โครงการของฟิลิปปินส์เกี่ยวกับการค้าและแนวทางสำหรับจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ รวมทั้งโรงงานถลุงเหล็ก เลขาธิการอาเซียนในขณะนั้นคือ นาย Umarjadi เปิดเผยโครงการของอินโดนีเซียเป็นข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติที่จะทำโครงการร่วมกัน อินโดนีเซียต้องการโรงงานผลิตปุ๋ยมากที่สุด ทั้งในแง่การเพิ่มผลผลิต และสิงคโปร์ เสนอโครงการโรงงานอุตสาหกรรมเปโตรเคมีคอล

ภายหลังการตกลงเกี่ยวกับโครงการที่เสนอแล้ว นาย Hamzah Abu Samah รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์มาเลเซียได้กล่าวว่า "เป็นไปได้ในขั้นนี้ที่จะกล่าวว่า ประเทศไทยจะทำโครงการอะไร เพราะเรื่องนี้จะต้องมีการพิจารณากันอย่างละเอียดโดยเฉพาะเรื่องเงิน ก่อนจะตัดสินใจดำเนินการ"²

ต่อมาได้มีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการของรัฐมนตรีเศรษฐกิจและการค้าของประเทศอาเซียน ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 1976 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย ผลจากการประชุมนี้ ที่ประชุมได้ตกลงที่จะดำเนินโครงการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้น

¹"อาเซียนประชุมตั้งโรงงานอุตสาหกรรมร่วม," สยามจดหมายเหตุ 1 (4-11 มีนาคม 2519): 244.

²เรื่องเดียวกัน.

ในประเทศสมาชิกทั้ง 5 ประเทศ คือ จัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยแอมโมเนียในมาเลเซีย และอินโดนีเซีย โรงงานผลิตโซดาแอซ ในประเทศไทย โรงงานผลิตปุ๋ยฟอสเฟตในฟิลิปปินส์ และโรงงานผลิตเครื่องยนต์ดีเซล ในสิงคโปร์ โดยกำหนดวงเงินใช้จ่ายในแต่ละแห่ง ประมาณ 250-300 ล้านดอลลาร์ นาย Hamzah รัฐมนตรีเศรษฐกิจและการค้า ของมาเลเซียแถลงต่อผู้สื่อข่าวว่า ที่ประชุมยังได้ตกลงว่า เงินทุนสำหรับจัดตั้งโรงงาน อุตสาหกรรมนี้ ประเทศที่เป็นผู้จัดตั้งจะมีหุ้นส่วน 60% ส่วนอีก 40% จะมาจากสมาชิก ประเทศอื่น ๆ อีก 4 ประเทศเท่า ๆ กัน¹ และนาย Hamzah กล่าวอีกว่า โรงงาน ผลิตปุ๋ยแอมโมเนียในมาเลเซียจะเริ่มทำการผลิตปุ๋ยได้ในปี 1981 ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ อาจ จะเริ่มงานผลิตของตนก่อนมาเลเซียก็ได้

ความก้าวหน้าของโครงการได้ดำเนินไปอีกขั้นหนึ่งในการประชุมสุดยอดของ อาเซียนครั้งที่ 2 ณ กรุงกัวดาลูเปร์ มาเลเซีย เมื่อวันที่ 4-5 สิงหาคม 1977

ในการประชุมหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนอันประกอบด้วย ประธานาธิบดีซูฮาร์โต แห่งอินโดนีเซีย, ประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน อี มาร์กอส แห่งฟิลิปปินส์, นายกรัฐมนตรีคาโตะ สุสเซน ออน แห่งมาเลเซีย, นายกรัฐมนตรีลี กวน ยิว แห่งสิงคโปร์ และนายกรัฐมนตรี ชานินทร์ กรภิวิเชียร แห่งประเทศไทย ได้ออกแถลงการณ์ร่วม ซึ่งมีสาระสำคัญว่า ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนมีความก้าวหน้า หัวหน้า คณะรัฐบาลอาเซียนได้รับทราบในการประชุมสุดยอดครั้งนี้ว่า ในการปฏิบัติตามโครงการ อุตสาหกรรมของอาเซียน การศึกษาความเหมาะสม (feasibility study) ของ โครงการแอมโมเนีย-ยูเรีย ในอินโดนีเซียได้เสร็จสิ้นลงแล้ว และได้มีการเริ่มทบทวนร่วม กันเกี่ยวกับการศึกษาถึงความเหมาะสมของโครงการดังกล่าว ในแถลงการณ์ร่วมหัวหน้า คณะรัฐบาลอาเซียนได้มีมติให้การทบทวนเสร็จสิ้นลงโดยเร็วที่สุด ทั้งนี้ในกรณีที่มีการยืนยัน ได้ว่า โครงการมีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับโดยประเทศสมาชิกอื่น ๆ แล้วโครงการ

¹"อาเซียนเตรียมการตั้งอุตสาหกรรมในกลุ่มประเทศสมาชิก," สยามจดหมายเหตุ 1 (12-18 สิงหาคม 2519): 796.

ก็ควรเริ่มดำเนินการได้ภายในกลางปี 1978 และหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนได้รับทราบว่าการศึกษาความเหมาะสมของโครงการอุตสาหกรรมอื่น ๆ กล่าวคือ โครงการแอมโมเนีย-ยูเรีย ของมาเลเซีย โครงการเครื่องยนต์ดีเซลของสิงคโปร์ โครงการเกลือหิน-โซดาแอชของไทย และโครงการปุ๋ยฟอสเฟตของฟิลิปปินส์ จะเสร็จสิ้นลงในเร็ว ๆ นี้ นอกจากนี้ยังได้รับทราบด้วยว่าจะมีการศึกษาความเหมาะสมล่วงหน้าสำหรับโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนลำดับที่ 2 เช่น อุตสาหกรรมยางรถบรรทุกขนาดใหญ่ เครื่องมือกลสำหรับงานโลหะ อุตสาหกรรมกระดาษหนังสือพิมพ์ อุตสาหกรรมการชุบสีบุกด้วยไฟฟ้า อุตสาหกรรมหลอดภาพโทรทัศน์ อุตสาหกรรมปุ๋ยโปแตช และการประมง หัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนได้สั่งการให้ทำการศึกษาคงกล่าวให้เสร็จสิ้นลงโดยเร็ว และได้ตกลงกันว่า ภายหลังจากที่ได้มีการทบทวนและยืนยันในความเหมาะสมของโครงการอุตสาหกรรมแต่ละโครงการใน 5 โครงการแรกแล้ว ก็ควรจะรีบดำเนินการทันทีเพื่อให้โครงการนั้นเป็นโครงการร่วมของประเทศสมาชิก ผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจากโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนจะได้รับสิทธิพิเศษในการส่งเข้าไปจำหน่ายยังตลาดของประเทศสมาชิกโดยอาศัยบทบัญญัติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในข้อตกลงว่าด้วยสิทธิพิเศษทางการค้า

นอกจากนี้ได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของเงินอุดหนุนจากภายนอก สำหรับโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน หัวหน้าคณะรัฐบาลของอาเซียนจึงได้เรียกร้องให้ประเทศที่พัฒนาแล้วให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่อาเซียนสำหรับโครงการดังกล่าว โดยมีข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ผ่อนปรน¹

¹กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "แถลงการณ์ร่วมการประชุมหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียน ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ระหว่างวันที่ 4-5 สิงหาคม 2520," หน้า 3.

ความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน

ญี่ปุ่นได้ประกาศหลักการร่วมมือกับอาเซียนในโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน ความคู่กับโครงการ STABEX ในการประชุมสุดยอดระหว่างหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนกับ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 1977 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ โดยผู้นำทั้งสองฝ่าย ได้ออกแถลงการณ์ร่วม อันเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น

ซึ่งในแถลงการณ์ร่วมได้กล่าวถึงความร่วมมือในโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน ว่า ญี่ปุ่นพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือในการดำเนินโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน ในการนี้ญี่ปุ่นได้ตกลงที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่โครงการอุตสาหกรรมในแต่ละ ประเทศอาเซียนที่ดำเนินการ ทั้งนี้มีข้อแม้ว่า โครงการนั้น ๆ เป็นโครงการอาเซียนและ ได้รับการยืนยันในความเหมาะสมของโครงการแล้ว และพร้อมกันนี้ญี่ปุ่นได้เสนอให้ความช่วยเหลือเป็นจำนวนเงิน 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับโครงการอุตสาหกรรม ซึ่งจะ เป็นในรูปแบบของการให้เงินกู้ โดยมีเงื่อนไขพิเศษตามลักษณะและความต้องการของโครงการ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้ย้ำเจตนารมณ์ว่า ความร่วมมือที่ญี่ปุ่นมีอยู่กับประเทศอาเซียนแต่ละ ประเทศ จะไม่ถูกกระทบกระเทือนจากการนี้ นอกจากนั้นแล้วหากอาเซียนยื่นขอเรียกร้อง มา รัฐบาลญี่ปุ่นพร้อมที่จะพิจารณาให้ความช่วยเหลือทางวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจ จำเป็นต่อการดำเนินโครงการให้เสร็จสิ้นลงด้วยดี¹

ก่อนหน้าการประชุมสุดยอดครั้งที่ 2 นี้ ได้มีการประชุมระดับเจ้าหน้าที่ฝ่าย อาเซียนกับฝ่ายญี่ปุ่น ที่กรุงจาการ์ตา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 1977 เรียกว่าการประชุม ASEAN-Japan Forum ครั้งที่ 1 เป็นการเตรียมคู่ทางสำหรับการประชุมสุดยอด ทั้งสอง

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "แถลงการณ์ ร่วมการประชุมระหว่างหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนกับนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ วันที่ 7 สิงหาคม 2520," หน้า 4.

ฝ่ายใดหยิบยกประเด็นต่าง ๆ ขึ้นพิจารณา หนึ่งในประเด็นที่เจรจามีเรื่องการกระชับความร่วมมือทางอุตสาหกรรม (Closer Industrial Cooperation) นับว่าญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของอาเซียนเป็นอย่างมาก

ภายหลังการประชุมสุดยอดของผู้นำทั้งสองฝ่ายแล้ว โครงการอุตสาหกรรมอาเซียนมีความก้าวหน้าขึ้นโดยลำดับดังนี้ มีการจัดประชุมระดับเจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่าย คือ ASEAN-Japan Forum ครั้งที่ 2 เพื่อพิจารณาข้อตกลงต่าง ๆ ในรายละเอียดต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ 1978 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญของญี่ปุ่นได้เดินทางไปอินโดนีเซีย เพื่อทำการสำรวจรายละเอียดของโครงการแอมโมเนีย-ยูเรียของอินโดนีเซีย ซึ่งได้รับความเห็นชอบให้เป็นโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนแล้ว และผลการสำรวจจะได้แจ้งไปยังอาเซียน

การประชุม ASEAN-Japan Forum ครั้งที่ 3 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ระหว่างวันที่ 26-27 เมษายน 1979 ในการประชุมครั้งนี้อาเซียนได้เสนอบันทึกความร่วมมือและแจ้งท่าทีต่อฝ่ายญี่ปุ่น สำหรับโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียนนั้น การประชุมครั้งนี้ฝ่ายอาเซียนได้แจ้งให้ญี่ปุ่นทราบถึงสถานะสุดท้ายของแต่ละโครงการ ซึ่งโครงการอุตสาหกรรมยูเรียของอินโดนีเซียนั้น ญี่ปุ่นได้แจ้งให้อาเซียนทราบถึงการเจรจาระหว่างผู้แทนอินโดนีเซียกับผู้แทนญี่ปุ่นที่กำลังมีอยู่ที่กรุงโตเกียว เกี่ยวกับการกู้เงินสำหรับโครงการอุตสาหกรรมยูเรีย ซึ่งปรากฏว่ายังตกลงกันเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยและเงื่อนไขต่าง ๆ ไม่ได้ และจะต้องจัดให้มีการเจรจาระหว่างสองฝ่ายต่อไปอีก เกี่ยวกับความช่วยเหลือที่รัฐบาลญี่ปุ่นให้แก่โครงการอุตสาหกรรมอาเซียน ญี่ปุ่นเน้นว่าจะให้ความช่วยเหลือต่อโครงการตามความตกลงที่ให้แก่ที่ประชุมสุดยอดระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่น เมื่อปี 1977 โดยให้เงื่อนไขพิเศษเท่าที่จะทำได้ตามลักษณะและความต้องการของแต่ละโครงการ

ความก้าวหน้าในความร่วมมือของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนได้ดำเนินไปอีกขั้นในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น ที่โตเกียว เมื่อวันที่ 26-27 พฤศจิกายน 1979 ซึ่งเรื่องโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนนั้น ที่ประชุมได้เน้นพิจารณา

การเพิ่มความช่วยเหลือเรื่องเงินกู้ของญี่ปุ่นแก่โครงการอุตสาหกรรมอาเซียนเพื่อครอบคลุมการใช้จ่ายที่เกินต้นทุน ฝ่ายรัฐมนตรีเศรษฐกิจของอาเซียนเสนอให้รัฐบาลญี่ปุ่นปรับปรุงระเบียบวิธีการเกี่ยวกับการกู้เงินสำหรับโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน ทั้งนี้เพื่อเร่งรัดการดำเนินการโครงการเหล่านี้ นอกจากนี้รัฐมนตรีเศรษฐกิจของอาเซียนยังได้แสดงท่าทีว่า โดยที่โครงการอุตสาหกรรมอาเซียนเป็นโครงการส่วนภูมิภาค ฉะนั้นโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนโครงการอื่นที่ได้รับการอนุมัติแล้วควรมียึดถือเงื่อนไขและหลักการเกี่ยวกับเงินกู้หลักเดียวกันกับโครงการอุตสาหกรรมโครงการแรกเป็นเกณฑ์¹

รัฐมนตรีเศรษฐกิจของญี่ปุ่นกล่าวตอบว่า แม้จะทราบสภาพความเป็นโครงการส่วนภูมิภาคของโครงการเหล่านี้ การให้ความช่วยเหลือทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ จะเป็นไปตามเงื่อนไขที่ผ่อนปรนได้มากที่สุดที่จะทำได้ และจะสอดคล้องกับประเภทและความต้องการของโครงการนั้น ดังที่ได้กล่าวไว้ในแถลงการณ์ร่วมของการประชุมระหว่างหัวหน้าคณะรัฐบาลอาเซียนและนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 1977 ดังนั้นความช่วยเหลือด้านการเงินที่มีลักษณะลดหย่อนจะกำหนดให้แก่แต่ละโครงการ เป็นกรณี ๆ ไป

อย่างไรก็ดี รัฐมนตรีเศรษฐกิจของอาเซียนได้ย้ำอีกครั้งถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมืองของโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน และได้แสดงความปรารถนาอันหนักแน่นว่า ประเทศญี่ปุ่นควรจะให้โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียนที่ได้รับการอนุมัติให้เงินกู้เงินเดียวกัน

ลักษณะของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน

เมื่อได้ศึกษาถึงแนวความคิดริเริ่มและขั้นตอนการดำเนินงาน ตลอดจนความร่วมมือกับญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศพัฒนาของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนแล้ว ก็จะได้ศึกษา

¹ กระทรวงการต่างประเทศ, สำนักงานอาเซียนแห่งประเทศไทย, "การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจญี่ปุ่น-อาเซียน ณ กรุงโตเกียว วันที่ 26-27 พฤศจิกายน 2522," หน้า 16.

ถึงลักษณะของโครงการในรายละเอียด

จากรายงานฉบับโรบินสัน (the Robinson Report) ซึ่งศึกษาโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเศรษฐศาสตร์ มี Austin Robinson เป็นหัวหน้าในฐานะที่ปรึกษาอาวุโส ได้ศึกษาและวิเคราะห์เศรษฐกิจทั่วไปของแนวโน้มระยะยาวและดูทางในอนาคตสำหรับกลุ่มประเทศอาเซียน และศึกษารายละเอียดของความเป็นไปได้สำหรับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนในกิจกรรมเศรษฐกิจในแง่มุมละเอียด จะขอยกข้อความสำคัญของรายงานอันเป็นเหตุผลที่น่าพิจารณาสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน "การปรับปรุงสมรรถภาพทางเศรษฐกิจและการเพิ่มอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจแห่งชาติ มีหลักการในการแสวงหาผลประโยชน์ของการผลิตขนาดใหญ่และการใช้ประโยชน์จากความแตกต่างกันของสภาพภูมิศาสตร์ซึ่งทำให้มีความแตกต่างกันในวัตถุดิบทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนมีขีดความสามารถแตกต่างกันในความชำนาญงาน ในหลักการทั้ง 2 ของการใช้ประโยชน์ที่กล่าวมาจะมั่นคงได้ก็โดยการผลิตสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะ (specialization) มีการขยายการค้าและขยายตลาดการค้า ทั้งสองอย่างนี้กล่าวกันว่า ขึ้นอยู่กับการค้าและเสรีภาพในการค้าเป็นอย่างมาก ภายในประเทศที่ใหญ่และร่ำรวย ความจำเป็นในการขยายตลาดสามารถบรรลุภายในขอบเขตของประเทศ สำหรับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาขนาดเล็กและมีรายได้ประชากรต่อหัวต่ำ อันทำให้มีขอบข่ายของตลาดการค้าแคบ ฉะนั้นการขยายตลาดข้ามเขตพรมแดนประเทศและความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง"¹

นอกจากนี้ในรายงานฉบับโรบินสันยังได้กล่าวถึงการค้าเสรีอย่างสมบูรณ์แบบนั้น ภัยตัวของมันเองยากที่จะประสบผล เพราะต้องเผชิญกับปัญหาความไม่ยืดหยุ่นของเศรษฐกิจแห่งชาติ การขาดการรวมกลุ่ม การขาดกิจกรรมขั้นพื้นฐานในการพัฒนา และปัญหาความ

¹ H. W. Arndt, "ASEAN Industrial Project," Asia Pacific Community : A quarterly Review 2 (Fall 1978): 118.

ยุ่งยากในการเงินอันเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นรายงานฉบับนี้ได้เสนอหลักการและเทคนิคทั่วไปของการร่วมมือกัน 3 ประการคือ¹

1. เลือกวิธีการค้าเสรี (Selective trade liberalization) โดยวิธีการค่อย ๆ ดำเนินการเป็นขั้น ๆ และเป็นระบบ ด้วยนโยบายความก้าวหน้ามุ่งสู่เป้าหมายระยะยาวของการกำหนดเขตการค้าเสรี
2. ข้อตกลงร่วมกันทางอุตสาหกรรม (Industrial complementarity Agreements) มีการดำเนินการเจรจาโดยตัวแทนภาคเอกชนในสวนอุตสาหกรรมจากแต่ละประเทศที่เข้าร่วม สำหรับการผลิตสินค้าลักษณะเฉพาะและการแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
3. วิธีการเหมาผูกขาด (Package deal) ข้อตกลงได้กำหนดแน่นอนในโครงการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน สำหรับระยะรายละเอียดและจำกัดระยะเวลาและตั้งเงื่อนไข ประกอบด้วยการดำเนินการร่วมกันในการค้าเสรี อันจะทำให้มาตรการเหล่านั้นสามารถรับใช้ตลาดอาเซียนทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่

จากข้อเสนอของรายงานฉบับโรบินสัน 3 ประการในความร่วมมือกันนี้ ได้นำไปพิจารณาในการประชุมสุดยอดที่บาหลีว่า วิธีการที่เหมาะสมสำหรับโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน ในที่สุดผลการประชุมสรุปว่าอาเซียนควรจะดำเนินการอุตสาหกรรมด้วยวิธีการเหมาผูกขาด (package deal) ในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนที่จัดให้มีขึ้นที่กรุงกัวดาลาฮาล์มเปอร์อีก 1 เดือนต่อมา ได้มีการพิจารณารายละเอียดและเห็นชอบร่วมกันในวิธีการเหมาผูกขาดนี้ ภายใต้วิธีการนี้โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียนได้มีการแบ่งสรรโครงการให้แก่ประเทศสมาชิกอาเซียนรับไปดำเนินการตามความเห็นชอบของที่ประชุมดังนี้

¹Ibid., p. 119.

1. โครงการอุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยยูเรียของประเทศอินโดนีเซีย
(ASEAN Ammonia - Urea Project)
2. โครงการอุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยยูเรียของประเทศมาเลเซีย
(ASEAN Ammonia - Urea Project)
3. โครงการอุตสาหกรรมผลิตเกลือหินและโซดาแอสของประเทศไทย
(ASEAN Rock Salt - Soda Ash Project)
4. โครงการอุตสาหกรรมผลิตเครื่องยนต์ดีเซลของประเทศสิงคโปร์
(ASEAN Diesel Engine Project)
5. โครงการอุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยฟอสเฟตของประเทศฟิลิปปินส์
(ASEAN Phosphate Fertilizer Project)

ในการประชุมที่กัวดาลาฮาล่าครั้งนี้เช่นกัน โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน ทั้ง 5 โครงการได้มีการระบุแน่ชัดในการร่วมกันทางการเงินว่า ประเทศเจ้าของโครงการ แต่ละโครงการถือหุ้น 60% ของเงินทุน ส่วนอีก 40% ที่เหลือกระจายให้ประเทศสมาชิก อาเซียนอื่นที่ร่วมโครงการอีก 4 ประเทศถือหุ้นประเทศละ 10% ซึ่งใน 10% นี้ประเทศที่รับไปอาจขายให้เอกชนก็ได้ แต่รัฐบาลของประเทศนั้น ๆ จะต้องถือหุ้นด้วยอย่างน้อย $\frac{1}{3}$ ของ 10% นอกจากนี้คณะกรรมการบริหารโครงการจะประกอบด้วยบุคคล 5 คนจาก 5 ประเทศ และบุคคลทั้ง 5 จะต้องมาจากประเทศอาเซียน ถ้าหากเป็นบุคคลที่มาจาก non-ASEAN จะต้องได้รับความเห็นชอบจากกรรมการอื่นทั้ง 4 ก่อน¹

โครงการอุตสาหกรรมอาเซียนโดยวิธีการ package deal นั้นบางทีก็เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Industrial Complementation Approach หรือ Industrial Complementation Scheme ซึ่งภายใต้โครงการนี้การผลิตจะมีลักษณะ

¹ กระทรวงอุตสาหกรรม, หน่วยงานองค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ (UNIDO), "ความก้าวหน้าของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน," หน้า 5.

เหมาผูกขาดคือ ประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศเมื่อได้รับมอบหมายให้ผลิตสินค้าชนิดนั้นแล้วก็จะผูกขาดผลิตแต่ผู้เดียว ขณะที่สมาชิกอาเซียนประเทศอื่นก็จะระงับการผลิตและค้าสินค้าชนิดนั้น ๆ ที่อยู่ภายใต้การผูกขาดที่ตนไม่ได้รับมอบหมาย เช่นเดียวกันประเทศที่ได้รับมอบหมายควรสนับสนุนความจำเป็นของตลาดเช่น ประกันการซื้อขายและสิทธิพิเศษภาษีศุลกากรแก่สินค้าภายใต้โครงการ

คำว่า **complementation** เป็นวิธีการ (means) หมายถึงว่าอุตสาหกรรมแต่ละโครงการที่เหมาผูกขาด จะได้มีการกำหนดทำประโยชน์ส่งเสริมต่อส่วนประกอบของอุตสาหกรรมอื่น ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันในประเทศสมาชิกอาเซียน¹

นโยบายระยะสั้น วิธีการเหมาผูกขาด เป็นนโยบายของภูมิภาคอาเซียนในการผลิตสินค้าทดแทนสินค้าเข้า (Import substitution policy) อันเป็นพื้นฐานเดียวกับนโยบายการผลิตสินค้าทดแทนสินค้าเข้าระดับชาติ แต่มีความแตกต่างใน 2 ระดับของนโยบายคือ ระดับภูมิภาคจะมีการแข่งขันกันและมีการขัดแย้งกันในผลประโยชน์ไม่เพียงแต่ของรัฐบาลหนึ่งในประเทศหนึ่ง ความแตกต่างนี้ทำให้เกิดปัญหา ซึ่งนโยบายการผลิตสินค้าทดแทนระดับชาติไม่มี

เมื่อแต่ละประเทศสมาชิกถูกกำหนดให้ทำการผูกขาดแล้ว ประเทศที่เข้าร่วมอีก 4 ประเทศก็จะดำเนินการให้ดี โดยทั้ง 4 ประเทศที่เข้าร่วมจะถูกพันตอกฎข้อบังคับ เมื่อสินค้าที่กำหนดมีสถานะผูกขาดสำหรับประเทศที่รับมอบหมาย ดังนั้นโครงการสามารถเปรียบได้กับเครื่องมือสิทธิพิเศษของภูมิภาค (regional special licensing devise) ก่อนที่ประเทศสมาชิกจะนำสิทธิพิเศษนี้ไปใช้ จะต้องได้รับคำอนุญาตจากประเทศอาเซียนทั้งหมด

¹ Lim Chong - Yah, "ASEAN's 'Package Deal' Industrial Projects," Asia Pacific Community : A quarterly Review 2 (Fall 1978): 133.

การดำเนินงานของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนมีปัญหาเกิดขึ้นติดตามมาหลายประการ เช่น ถ้าปราศจากการสนับสนุนทางการเงินโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียนก็จะไร้ประโยชน์ไม่เกิดผล และเช่นกัน ถ้าไม่มีการสนับสนุนขยายตลาดอาเซียนให้กว้างขวางโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียนก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาความยุ่งยากในการแบ่งแยกผลผลิตที่มาจากโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนและจากผลผลิตของอุตสาหกรรมที่มีอยู่ในประเทศเดียวกัน แต่ไม่ได้ใช้ชื่อสิทธิพิเศษผูกขาดของอาเซียนเช่น ปูยูเรีย เป็นต้น เหล่านี้เป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขเรื่องราคาของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมก็จัดตั้งในขอบข่ายอันเหมาะสมสามารถต่อรองได้ ตั้งแต่รัฐบาลอาเซียนได้ตัดสินใจดำเนินการร่วมกันทางการเงินในโครงการ ฉะนั้นมูลค่าที่ตั้งขึ้นควรปราศจากการโต้แย้ง อย่างไรก็ตามยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันระหว่างสมาชิกอาเซียนว่า ควรจะให้มูลค่าของเศรษฐกิจและกิจกรรมรากฐานการพัฒนาสังคมที่เกี่ยวข้องกับโครงการอุตสาหกรรมที่กำหนดเกิดขึ้นหรือไม่

ความก้าวหน้าของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนและปัญหาในการดำเนินงาน

เมื่อได้ศึกษาถึงลักษณะการดำเนินงานโครงการและการจัดสรรผูกขาดให้แก่ประเทศสมาชิกแล้ว ก็จะได้ศึกษาความก้าวหน้าในการดำเนินงานของโครงการต่อไปในแต่ละโครงการ

1. โครงการอุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยยูเรียของอินโดนีเซีย เป็นโครงการที่ก้าวหน้ามากที่สุดในการโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนทั้ง 5 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการแรกที่ได้รับการอนุมัติ จากการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนเมื่อเดือนกันยายน 1977 ว่าเป็นโครงการที่เหมาะสมทั้งทางเทคนิคและทางการเงิน และจะเริ่มดำเนินการผลิตปุ๋ยยูเรียขนาด 570,000 ตันต่อปี ได้ในปี 1981 โดยใช้แก๊สธรรมชาติใน Aceh ตอนเหนือของสุมาตรา โครงการอุตสาหกรรมของอินโดนีเซียนี้ได้รับเงินกู้จากญี่ปุ่น 280 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากจำนวนเงินที่ต้องลงทุนทั้งหมด 298 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹ จึงเหลือ

¹ กระทรวงอุตสาหกรรม, หน่วยงานองค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ, "ความก้าวหน้าของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน," หน้า 6.

เงินที่จะต้องร่วมลงทุนในระหว่างประเทศสมาชิกอีก 18 ด้านเหรียญสหรัฐ โดยการปฏิบัติ การถือหุ้นร่วมกันในโครงการอุตสาหกรรมจากสมาชิกอื่นอีก 4 ประเทศ จะถือตามหลักการ ที่ได้ตกลงกันประเทศละ 10% ภายหลังจากที่สิงคโปร์ถอนตัวออกจากโครงการอุตสาหกรรม อาเซียนแล้ว หลักการปฏิบัติถือหุ้นร่วมได้เปลี่ยนเป็นสมาชิกอื่นที่มีใจเจ้าของโครงการ ประเทศละ 13% และสิงคโปร์ถือหุ้นเพียง 1%

โครงการอุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยยูเรียของอินโดนีเซียปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไขที่ รัฐบาลญี่ปุ่นเสนอในการให้ความช่วยเหลือทางการเงินคือ โครงการยูเรียเป็นที่รับรองแล้ว โดยสมาชิกอาเซียนอื่นอีก 4 ประเทศ และการศึกษาความเหมาะสมของโครงการโดยคณะ ผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 1978

ปัญหาที่ติดตามมาในการดำเนินงานโครงการอุตสาหกรรมปุ๋ยยูเรียของอินโดนีเซีย ก็มี มิใช่ว่าจะราบรื่นปราศจากอุปสรรค ปัญหาดังกล่าวสัมพันธ์กับสิทธิพิเศษทางการค้ากับ ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของอินโดนีเซีย ตามความเห็นของประเทศผู้ร่วมโครงการว่า สิทธิ พิเศษทางการค้าสามารถทำได้เพียงในรูปแบบของการประกันให้เข้าถึงตลาดภายในของประเทศ ผู้ร่วมโครงการ แต่ไม่มีข้อรับรองใด ๆ ที่จะหวังได้ในเรื่องราคา เพราะไม่มีประเทศใดที่ เข้าร่วมโครงการ เก็บภาษีหรือต้องการเก็บภาษีสินค้าเข้ายูเรียจากประเทศที่สาม ฉะนั้นใน บางประเทศที่ร่วมโครงการ วิตกว่าราคาของผลิตภัณฑ์ในอินโดนีเซียจะสูงเกินกว่าความ สามารถที่จะแข่งขันกับราคายูเรียในตลาดโลก ทางกลับกันในขณะที่อินโดนีเซียต้องการ ความแน่นอนต่อสถานการณ์การเงินเพื่อทั่วโลก โดยใช้ราคาที่มีการขึ้นลงได้ จากการประชุม ที่ผ่านมาเร็ว ๆ นี้ของรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนที่จัดที่เมืองจาการ์ตา เมื่อเดือนมิถุนายน ได้มีข้อตกลงในราคาผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แม้ไม่มีรายละเอียดที่ประกาศออกมาแต่เชื่อว่า อินโดนีเซียตกลงที่จะถอนข้อเรียกร้องสำหรับการขึ้นลงของราคา ในทางกลับกันเพื่อความ แน่นนอนว่าราคาจะต้องได้รับการพิจารณาปรับราคาให้สูงขึ้นตามเหตุการณ์ที่มีหลักฐานการ ขึ้นราคายูเรียในตลาดโลก

อีกประการหนึ่งคือ ลู่ทางสำหรับตลาดยูเรียของอินโดนีเซียจากตารางโครงการศึกษาของอินโดนีเซียสำหรับ the Aceh plant มีข้อเสนอว่าในปี 1982 อินโดนีเซียสามารถผลิตยูเรียได้ถึง 2.6 ล้านเมตริกตัน ผลคิดตามมาคือว่า ความสามารถในการส่งออกมีเพียง 700,000 ตัน อินโดนีเซียได้เริ่มมองหาตลาดส่งออกสำหรับยูเรียในเอเชียหลายประเทศและออสเตรเลียด้วย

2. โครงการอุตสาหกรรมผลิตยูเรียของมาเลเซีย โครงการยูเรียของมาเลเซียมีขนาดเดียวกับของอินโดนีเซีย ตั้งอยู่ที่ Bintulu เกาะ Sarawak และใช้แก๊สธรรมชาติเช่นเดียวกัน ได้รับการอนุมัติโครงการจากการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนในเดือนมิถุนายน 1978 สาเหตุที่มาเลเซียนำโครงการนี้เสนอต่อที่ประชุมได้รวดเร็วก็เนื่องมาจากโครงการนี้มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับโครงการของอินโดนีเซีย จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพิจารณาคัดค้านไป และคณะผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นได้มาศึกษาโครงการเสร็จเสนอรายงานเรียบร้อยแล้วเมื่อเดือนกันยายน 1979 ประมาณว่าโครงการของมาเลเซียสามารถผลิตแอมโมเนียได้วันละ 1,000 ตัน และยูเรียได้ 1,500 ตันต่อวัน กองทุนให้สำหรับดำเนินการโครงการนี้ประมาณ 270 ล้านดอลลาร์ โครงการผลิตยูเรียของมาเลเซียคาดว่าจะเริ่มดำเนินการได้ตามกำหนดในปี 1984

ปัญหาและอุปสรรคของโครงการ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับเรื่องลู่ทางในอนาคตของตลาด เพราะดูจากตารางการผลิตจะเห็นว่าผลผลิตของยูเรียมีจำนวนมากเป็น 2 เท่าของความต้องการของตลาดภายในมาเลเซีย และจะต้องแข่งขันกับอินโดนีเซียในตลาดอาเซียน ในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนที่จาการ์ตา ได้ตกลงเห็นชอบร่วมกันเป็นทางการต่อโครงการยูเรียของมาเลเซีย หลังจากที่มีการต่อรองอย่างหนัก ซึ่งได้ผลในการคัดถอนข้อเสนอความสามารถในการผลิตว่าปริมาณการผลิตยูเรียควรกำหนดด้วยตัวโครงการเอง ประเทศอาเซียนอื่น ๆ ที่รวมโครงการมั่นใจว่าทั้งอินโดนีเซียและมาเลเซียจะแบ่งปันผลประโยชน์เสมอภาคกันในตลาดอาเซียน ซึ่งเรื่องนี้สำคัญมาก

3. โครงการอุตสาหกรรมผลิตปุ๋ยฟอสเฟต ของฟิลิปปินส์ ปรากฏว่าจนถึงปัจจุบัน ยังไม่ทราบความก้าวหน้าอะไรมากนัก ฟิลิปปินส์เคยเสนอโครงการคราว ๆ ต่อการประชุม คณะกรรมการว่าด้วยอุตสาหกรรม แร่ธาตุและพลังงาน (COIME) มาครั้งหนึ่งแล้ว แต่ไม่มีการพิจารณาซักถามมากนักเนื่องจากยังมีข้อมูลไม่เพียงพอ ถึงแม้ว่าฟิลิปปินส์จะได้เคยเสนอ **Pre-feasibility study** ของโครงการปุ๋ยฟอสเฟตมาแล้ว ซึ่งสรุปได้ว่า ต้นทุนการผลิตของกรดฟอสฟอริกและปุ๋ยฟอสเฟต โดยการส่งหินฟอสเฟตเข้ามาใช้ในการผลิตสูงกว่าราคาในตลาดโลกมาก ที่ประชุมได้เสนอแนะให้มีการสำรวจหาแหล่งหินฟอสเฟตในฟิลิปปินส์ต่อไป และจะได้พิจารณาโครงการนี้ใหม่เมื่อพบว่าฟิลิปปินส์มีหินฟอสเฟตในประเทศอยู่ในปริมาณเพียงพอที่จะทำการผลิตปุ๋ยฟอสเฟตได้ และมีราคาอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับกันได้ในกลุ่มสมาชิกอาเซียน อย่างไรก็ตามโครงการอุตสาหกรรมปุ๋ยฟอสเฟตของฟิลิปปินส์มีท่าทีว่าจะยกเลิก เนื่องจากเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว และฟิลิปปินส์คิดจะเอาโครงการอุตสาหกรรมกระดาษหนังสือพิมพ์ (Newsprint) เข้ามาแทนที่¹

อีกเหตุผลหนึ่งว่าโครงการอุตสาหกรรมปุ๋ยฟอสเฟตของฟิลิปปินส์ไม่สู้มั่นคงนัก เพราะสาเหตุที่ว่าอุตสาหกรรมปุ๋ยฟอสเฟตผูกพันอยู่กับแผนการตั้งโรงงานถลุงทองแดงขนาดใหญ่ เพราะความมั่นคงของการ sulphuric acid อุตสาหกรรมปุ๋ยฟอสเฟตสามารถใช้ sulphur dioxide อันเป็นของเสียจากการถลุง และนี่ยังคงคอยการตัดสินใจที่แน่นอนของรัฐบาลฟิลิปปินส์ ถ้าได้รับการยืนยันตั้งโรงงานถลุงทองแดงแน่นอน โครงการปุ๋ยฟอสเฟตอุตสาหกรรมของอาเซียนก็จะปรากฏเป็นจริงขึ้นอย่างมาก

4. โครงการอุตสาหกรรมผลิตเครื่องยนต์คีเซด ของสิงคโปร์ เป็นโครงการที่ประสบปัญหามากในการดำเนินงาน จนในที่สุดปรากฏว่าโครงการนี้ต้องล้มเลิกไป เพราะโครงการอุตสาหกรรมเครื่องยนต์คีเซดต้องประสบกับลักษณะขัดแย้งในหลักการเหมาผูกขาด (package deal) เมื่อสิงคโปร์กำหนดผูกขาดอุตสาหกรรมเครื่องยนต์คีเซดแล้ว ประเทศ

¹ Lim Chong-Yah, "ASEAN's Package Deal' Industrial Projects,"

สมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ก็ต้องระงับการผลิตของตน แต่ปรากฏว่าไม่มีในประเทศใดใน 4 ประเทศที่รวมโครงการจะแสดงเจตจำนงคัดค้านเลิกอุตสาหกรรมผลิตเครื่องยนต์ดีเซลของตนเลย

ความจริงแล้วสิงคโปร์ไม่มีแผนการแน่นอนสำหรับโครงการอุตสาหกรรมเครื่องยนต์ดีเซล หรือไม่มีวิธีการ (no means) ของตนเองในการเสนอโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน โครงการอุตสาหกรรมดีเซลนี้เป็นทางเลือกที่ 3 ของสิงคโปร์ โครงการแรกที่เสนอคือ petrochemical โครงการที่สองคือ polypropylene ซึ่งทั้งสองโครงการนี้ไม่มีประเทศอาเซียนอื่นอ้างสิทธิจึงถูกระงับไป อย่างไรก็ตาม สิงคโปร์เองเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอาเซียนอื่นแล้วก็อยู่ในลักษณะดังกล่าวของ Dr. Goh Keng Swee ที่ว่า "สิงคโปร์ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติอะไรนอกจากประชากรของประเทศ"¹ ฉะนั้นโครงการอุตสาหกรรมที่เสนอต่ออาเซียนจึงจะต้องให้ประโยชน์มากที่สุด

ความขัดแย้งกันในโครงการอุตสาหกรรมดีเซลได้มีการเจรจาประนีประนอมกันในการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน เมื่อเดือนกันยายน 1977 ที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย สรุปผลการประชุมว่า อุตสาหกรรมอาเซียนของสิงคโปร์จะผลิตเครื่องยนต์ดีเซลขนาดไม่ต่ำกว่า 200 แรงม้าขึ้นไป โดยปล่อยให้ประเทศอาเซียนอื่นที่รวมโครงการมีเสรีในการผลิตเครื่องยนต์ขนาดเล็กกว่า แต่อินโดนีเซียยังยืนยันที่จะให้สิงคโปร์ผลิตเครื่องยนต์ดีเซลขนาด 500 แรงม้าขึ้นไป และไม่ให้เครื่องยนต์ดีเซลขนาดต่ำกว่า 500 แรงม้าเข้าไปจำหน่ายในอินโดนีเซีย สิงคโปร์ได้เจรจากับอินโดนีเซียเรื่องสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรต่อเครื่องยนต์ขนาด 200-500 แรงม้า อย่างไรก็ตามการประชุมที่จาการ์ตาในเดือนมิถุนายน 1978 การประนีประนอมกันนี้ปรากฏว่าล้มเหลว สิงคโปร์ไม่ได้เตรียมการดำเนินงานต่อไปในอุตสาหกรรมเครื่องยนต์ดีเซลในนามของโครงการอาเซียน เพราะปราศจากความแน่นอนของข้อตกลงสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรที่ให้โดยประเทศอาเซียนอื่นที่รวมโครงการ สิงคโปร์อาจจะยังคงผลิตเครื่องยนต์ดีเซลแต่ไม่มีความแน่นอน

¹H. W. Arndt, "ASEAN Industrial Project," p. 124.

ในสิทธิพิเศษทางการค้าอุตสาหกรรมไม่ได้ประโยชน์ตามที่ควรหรือได้ประโยชน์จากสถานะ
เป็นโครงการของอาเซียน

ผลจากความล้มเหลวของโครงการอุตสาหกรรมคือว่า ปัจจุบันสิงคโปร์ได้ถอนตัว
ออกจากโครงการอุตสาหกรรมโครงการแรกของอาเซียนอย่างแน่นอนแล้ว เดิมข้อตกลง
กำหนดให้ประเทศที่เข้าร่วมโครงการถือหุ้นประเทศละ 10% อย่างเท่า ๆ กันในทุก
โครงการที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ ขณะนี้สิงคโปร์จะถือหุ้นเพียง 1% พอเป็นพิธีกับญูรวม
โครงการประเทศอื่น และ 1% นี้จะไม่มีส่วนร่วมในการลงคะแนนเสียง ซึ่งดูเสมือนว่าไม่
น่าจะเป็นข้อสรุปในการแก้ปัญหา

5. โครงการอุตสาหกรรมผลิตเกลือหิน และโซดาแอซของไทย ไทยเสนอ
โครงการต่อคณะกรรมการอาเซียนเมื่อเดือนมิถุนายน 1978 และได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี
เศรษฐกิจอาเซียนให้เป็นโครงการที่ 3 ของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน ในการประชุม
ครั้งที่ 7 ระหว่างวันที่ 14-16 ธันวาคม 1978 ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย โครงการ
โซดาแอซของไทยนี้คณะผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นได้มาสำรวจและเสนอรายงานความเหมาะสม
ของโครงการเสร็จเรียบร้อยแล้วเมื่อเดือนมีนาคม 1979 โครงการโซดาแอซของไทย
ใช้เงินทุนดำเนินการทั้งสิ้นประมาณ 170 ล้านดอลลาร์ โดยได้รับเงินกู้จากญี่ปุ่น 120
ล้านเหรียญสหรัฐ จากประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมทุน 50 ล้านดอลลาร์ และเงินอุดหนุน
หุ้นออกไปดังนี้ ไทยในฐานะเจ้าของโครงการลงทุน 60% หรือ 30 ล้านดอลลาร์ ซึ่งแยก
เป็นรัฐบาลถือหุ้น 10 ล้านดอลลาร์ ที่เหลือ 20 ล้านดอลลาร์ให้เอกชนเข้าถือหุ้นด้วย ส่วนที่
เหลืออีก 40% หรือ 20 ล้านดอลลาร์ สมาชิกอาเซียนที่ร่วมโครงการถือหุ้นประเทศละ 13%
ยกเว้นสิงคโปร์ถือหุ้น 1%

โครงการโซดาแอซของไทยมีปัญหาในตอนเสนอโครงการ ในการประชุม
กลุ่มผู้เชี่ยวชาญอาเซียนเมื่อวันที่ 3-5 เมษายน 1978 ผลจากที่ประชุมคือว่า โครงการ
อุตสาหกรรมผลิตเกลือหินและโซดาแอซของไทยนั้น คณะผู้แทนมาเลเซีย อินโดนีเซีย
ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ เห็นว่าควรแยกโครงการเหมืองเกลือหินออกจากการผลิตโซดาแอซ

และให้โครงการเหมืองเกลือหินเป็นโครงการระดับชาติ เพราะการรวมเอาการทำเหมืองเกลือหินเข้าด้วยกันกับการผลิตโซดาแอซอาจไม่เหมาะสม เนื่องจากแหล่งผลิตอยู่ห่างไกลกัน แต่ในเรื่องนี้คณะผู้แทนไทยเห็นว่า หากเป็นไปตามความเห็นของผู้แทนทั้ง 4 ประเทศ จะทำให้เกิดผลเสียแก่โครงการระดับภูมิภาค ซึ่งก็คือโครงการผลิตโซดาแอซ อาจประสบปัญหาในด้านการประสานโครงการ การควบคุมและความแน่นอนของวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ในโครงการทั้งด้านปริมาณและราคา

ที่ประชุมเสนอให้ COIME พิจารณาในประเด็นที่ว่า ในระหว่างที่ยังไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะรวมโครงการเกลือหินเข้ากับโครงการโซดาแอซ ซึ่งเป็นโครงการอาเซียนหรือโครงการระดับภูมิภาคใดหรือไม่นั้น จะเป็นการสมควรประการใดหากไทยจะเริ่มโครงการเกลือหินเป็นโครงการระดับชาติไปก่อน จนกว่าจะมีการก่อตั้งโครงการโซดาแอซของอาเซียนต่อไปในระยะเวลาที่เห็นว่าเหมาะสม

ในระหว่างที่รอการอนุมัติโครงการนั้น ไทยได้จ้างบริษัท Surveyor Neninger Chenvert (SNC) มาสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโซดาแอซในแง่แหล่งวัตถุดิบ สถานที่ที่จะตั้งโรงงานและกระบวนการผลิต

กระบวนการผลิตบริษัท SNC ได้เสนอ 3 กรรมวิธีคือ

1. กรรมวิธีโซลเวย์ (Solvey Process) หรือเรียกอีกชื่อว่า กรรมวิธีแอมโมเนียโซดา เป็นวิธีที่รู้จักแพร่หลายและใช้กันมากทั่วไป โดยใช้วัตถุดิบคือเกลือหินและหินปูน นำมาทำปฏิกิริยากันได้โซดาแอซและแคลเซียมคลอไรด์

2. กรรมวิธีเอ-ซี (Ammonium Chloride Co-production-AC Process) กรรมวิธีนี้จะนำเอาเกลือที่เหลือตกค้างอยู่กลับไปใช้อีกภายหลังจากแยกเอาแอมโมเนียมคลอไรด์ออกแล้ว วิธีนี้ไม่ต้องใช้หินปูน การผลิตโซดาแอซโดยกรรมวิธีนี้จะได้ผลผลิตพลอยได้คือ แอมโมเนียมคลอไรด์

3. กรรมวิธีเอ็น-เอ (New Asahi - NA Process) เป็นกรรมวิธีที่บริษัทอาซาฮิกลาสแห่งประเทศญี่ปุ่นได้คิดค้นขึ้นมา โดยเอากรรมวิธีแรกกับกรรมวิธีที่สองรวมกัน

ที่ประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอาเซียนต่างให้ความเห็นว่ากรรมวิธีโซลเวย์เหมาะสมที่สุด เพราะเป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลาย ส่วนกรรมวิธีที่ 2 ต้นทุนสูงและได้แอมโมเนียเกินต้องการ และกรรมวิธีที่ 3 ไม่เป็นที่นิยมเพราะต้นทุนสูงมาก และเป็นวิธีใหม่เกินไป ประสิทธิภาพในวงการอุตสาหกรรมของโลกยังมีจำกัดอยู่

ในการดำเนินงานโครงการอุตสาหกรรมโซดาแอชมีปัญหามากในเรื่องสถานที่ตั้งโรงงาน มีปัญหาขัดแย้งกันภายในระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรมกับคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื่องจากการพิจารณาสถานที่ตั้งโรงงานนั้นมีเงื่อนไขว่า ต้องใกล้แหล่งวัตถุดิบ มีความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง และมีแหล่งน้ำจัดพอเพียงแก่โรงงานโซดาแอชจากการสำรวจของบริษัท SNC เสนอว่าแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี เหมาะสมตามเงื่อนไข ส่วนคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเห็นว่าจะทำให้เกิดสภาวะแวดล้อมเป็นพิษแก่ทะเลแถบอ่าวไทย

นอกจากนี้ยังมีปัญหายุ่งยากในการขนส่งวัตถุดิบจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปยังที่ตั้งโรงงานริมทะเล แหล่งเกลือหิน (rock salt deposit) พบมากในที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ในโครงการนี้จะตั้งเหมืองเกลือหินที่อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ และตั้งโรงงานโซดาแอชที่แหลมฉบัง อันเป็นท่าเรือน้ำลึก ฉะนั้นเส้นทางขนส่งวัตถุดิบจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างขึ้น เชื่อมโยงติดต่อกับแหล่งวัตถุดิบไปยังที่ตั้งโรงงาน ประมาณว่าเส้นทางที่จะสร้างเป็นทางรถไฟมีความยาวถึง 500 กิโลเมตร นับเป็นความสำคัญอันค้ำบักรที่ต้องพิจารณา เพราะจากการศึกษาความเหมาะสมของโครงการในปัจจุบัน อัตราการระวางขนส่งเกลือหินจากบำเหน็จณรงค์ไปแหลมฉบัง คิดเป็นเมตริกตันละ 5 เหรียญสหรัฐ¹ ซึ่งที่ประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอาเซียนเสนอแนะให้ไทยศึกษาดูทางในการลดอัตราค่าขนส่งลง และที่ประชุมได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ที่ตั้งโรงงานโซดาแอช

¹ กระทรวงอุตสาหกรรม, หน่วยงานองค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ, "ความก้าวหน้าของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน," หน้า 9.

ที่แหลมฉบังจะเหมาะสมก็ต่อเมื่อไทยสามารถดำเนินการให้มีวัตถุดิบเข้าป้อนโรงงานอย่าง
สม่ำเสมอด้วยราคาที่เหมาะสม ตลอดจนสามารถจัดบริการขนส่งด้านรถไฟและท่าเรือได้
ทันตามกำหนดโครงการ

ปัญหาเกี่ยวกับค่านตลาดของโซดาแอซ ที่ประชุมขอให้บริษัท SNC ศึกษาสำรวจ
เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความมั่นใจในเรื่องตลาดของโซดาแอซเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสิ่งที่น่าเป็น
ห่วงก็คือ ตลาดโลกของโซดาแอซขณะนี้เกินความต้องการอยู่ถึงปีละกว่า 1 ล้านตัน/ปี
ตลอดจนมีการแข่งขันจากโซดาแอซสังเคราะห์อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นยังมีแนวโน้มว่าราคา
โซดาแอซในตลาดโลกจะลดลงต่ำกว่าราคาขายของโครงการโซดาแอซอาเซียนอยู่มาก
ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญอาเซียนจึงได้มีมติให้บริษัท SNC ทำการสำรวจและศึกษาเพื่อให้ได้
มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับราคาที่แน่นอน และแม่นยำยิ่งขึ้น ตลาดภายในประเทศของไทยเองรับ
ซื้อผลผลิตโซดาแอซได้เพียง $\frac{1}{3}$ ของผลผลิต คังนั้นอีก $\frac{2}{3}$ ของผลผลิตจึงจำเป็นต้องหา
ตลาดเพื่อส่งออก¹ แต่ก็ต้องประสบปัญหาดังกล่าวข้างต้น ในระหว่างประเทศอาเซียนที่
ร่วมโครงการ ฟิลิปปินส์จะเป็นประเทศที่ตั้งโซดาแอซเข้าประเทศมากที่สุด เพราะเป็น
วัตถุดิบในอุตสาหกรรมกระดาษ กระดาษ อุตสาหกรรมยางซีกฟอก สบู่ และอุตสาหกรรมเคมี
อื่น ๆ

อุตสาหกรรมโซดาแอซมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสิทธิพิเศษทางการค้า เกี่ยวเนื่องกับ
ปัญหาตลาดการส่งออกเช่นเดียวกับอุตสาหกรรมอื่น ดังกล่าวมาแล้วว่า ฟิลิปปินส์ตั้งเข้า
มาก แต่ถ้าจะให้ฟิลิปปินส์ให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรก็ขึ้นอยู่กับราคาของผลิตภัณฑ์เป็น
อย่างมาก ซึ่งความจริงระหว่างประเทศทั้งสองในปัจจุบันมีการติดต่องานค้าระหว่างกัน
น้อยมาก และอีกประการค่าขนส่งทางเรือก็มีผลกระทบตอราคาสินค้า สำหรับเรื่องนี้ที่
ประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอาเซียนได้มีมติให้นำไปพิจารณาในการประชุมคราวต่อไป เมื่อได้
มีการจัดทำรายงานขั้นสุดท้าย (final report) ของการสำรวจความเหมาะสมของ

¹ เรื่องเดียวกัน.

โครงการเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ในส่วนการพิจารณาค่าทางการเงิน ที่ประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้วางข้อกำหนดและสมมติฐานที่จำเป็นในการศึกษาวิเคราะห์ด้านการเงิน เพื่อใช้ในการปรับปรุงรายการคือ อายุโครงการ อัตราหนี้ต่อหุ้น อัตราดอกเบี้ย การจ่ายเงินกู้ (เงินต้น) คืน การกำหนดปริมาณการผลิตแต่ละปี การบำรุงรักษา การคิดค่าเสื่อมราคา การกำหนดราคา และอัตราผลตอบแทนการลงทุน พร้อมกับได้มีมติมอบให้บริษัท SNC แบ่งโครงการออกเป็น 3 ส่วนตามลักษณะของ Profit Center คือการทำเหมืองเกลือหิน การทำเหมืองหินปูน และการผลิตโซดาแอช และเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะรวม (integrated analysis) เพื่อใช้เปรียบเทียบ นอกจากนี้ที่ประชุมได้มีมติให้บริษัท SNC แสดงผลวิเคราะห์ในเรื่อง Sensitivity Analysis เพื่อให้ทราบถึงการผันแปรของตัวแปรต่าง ๆ ในโครงการ

สรุปวิเคราะห์ปัญหาของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียน

โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียนไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร และไม่ดำเนินการตามหลัก package deal ถึงขั้นบางโครงการต้องล้มเลิกเพราะมีความขัดแย้งกันอยู่ภายในสมาชิกสมาคมอาเซียนเรื่องผลประโยชน์ของชาติ ดังกรณีโครงการอุตสาหกรรมเครื่องยนต์ดีเซล ตกลงล้มเลิกไปจากโครงการของอาเซียน เพราะสมาชิกอื่นที่ร่วมโครงการได้เสนอข้อจำกัดขนาดการผลิต โดยอินโดนีเซียเสนอให้สิงคโปร์ผลิตเครื่องยนต์ดีเซลขนาด 500 แรงม้าขึ้นไปเพียงอย่างเดียว โดยอ้างเหตุผลว่าอินโดนีเซียไม่อาจสนับสนุนต่ออุตสาหกรรมดีเซลขนาดเล็กได้ เพราะจะเป็นการบ่อนทำลายอุตสาหกรรมเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็กที่มีอยู่ในอินโดนีเซีย ซึ่งมีโรงงานผลิตสำหรับใช้ในประเทศถึง 4 แห่ง สิงคโปร์ไม่พอใจต่อข้อเสนอของอินโดนีเซียที่ให้จำกัด โดยอ้างว่าการจำกัดขนาดนี้จะทำให้โครงการเครื่องยนต์ดีเซลอุตสาหกรรมอาเซียนของสิงคโปร์ไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้ สิงคโปร์อ้างว่าตลาดอาเซียนเป็นจุดสำคัญสำหรับเครื่องยนต์ดีเซลขนาดแรงม้าเล็ก ๆ ในมาเลเซียก็มีโรงงานผลิตเครื่องยนต์ดีเซลถึง 5 แห่งผลิตขนาดเล็กลงไปจนถึง 200 แรงม้า ใน

ฟิลิปปินส์มีโรงงานผลิตขนาด 45 แรงม้ามีอยู่ 4 แห่ง ขณะที่สิงคโปร์และอินโดนีเซียโต้แย้งกันในเรื่องขนาดกำลังผลิตอยู่นั้น สมาชิกอาเซียนอีก 3 ประเทศพยายามอ้อมข้อมแก้ไข ปัญหา โดยสนับสนุนให้สิงคโปร์ผลิตขนาด 200 แรงม้าขึ้นไป แต่อินโดนีเซียยังคงยืนยัน ให้นให้สิงคโปร์ผลิตขนาด 500 แรงม้าขึ้นไป

การแก้ไขปัญหามาในโครงการไม่ได้ดำเนินการจริงจัง และไม่ได้สนับสนุนโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียนอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากขณะที่การแก้ไขปัญหารี้อย่างขนาด แรงม้าของการผลิตดำเนินการอยู่นั้น อินโดนีเซียได้พัฒนาในอุตสาหกรรมดีเซลของตน โดยวางแผนขยายอุตสาหกรรมด้วยทุน 250 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในสุราบายา โดยจะร่วมลงทุนกับ นักอุตสาหกรรมจากญี่ปุ่น ในฟิลิปปินส์ก็เช่นเดียวกันมีการประกาศลงทุนอุตสาหกรรมดีเซล ด้วยทุน 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยรัฐบาลร่วมกับแผน Progressive Truck Manufacturing Program เริ่มในปี 1977 และในประเทศไทยก็มีบริษัทรถยนต์ ญี่ปุ่น 3 บริษัทมี Isuzu Motor, Nissan Motor และ Hino Motor ให้เงิน สนับสนุนต่ออุตสาหกรรมผลิตเครื่องยนต์ดีเซลระหว่างขนาด 15 ถึง 250 แรงม้า สิงคโปร์ ต้องล้มเลิกโครงการของตน เพราะเห็นได้ชัดว่าสมาชิกอาเซียนที่ร่วมโครงการไม่ได้ให้การสนับสนุนด้านตลาดของอุตสาหกรรมเครื่องยนต์ดีเซล และยังได้ผลิตแข่งขันกับคนอื่นอีกด้วย โครงการใหม่ที่สิงคโปร์สนใจคือ การผลิตหลอดภาพโทรทัศน์สี และขาว-ดำ เพราะสิงคโปร์ ดำเนินการได้ก้าวหน้ามากในการเป็นหุ้นส่วนกับบริษัทต่างชาติของญี่ปุ่น ในฐานะโครงการ ระดับชาติ

โครงการอุตสาหกรรมปุ๋ยฟอสเฟตของฟิลิปปินส์ได้ประสบปัญหาความยุ่งยาก เช่นกันในเรื่องของราคา ดูเหมือนว่าราคาปุ๋ยฟอสเฟตมีแนวโน้มต่ำลง จากราคาที่สูง ประมาณ 308 เหรียญสหรัฐ ต่อเมตริกตันในปี 1974 ตกลงมาเป็น 98 เหรียญสหรัฐ ในปี 1977 และในปี 1978 ราคาตกลงเหลือเพียง 96 เหรียญสหรัฐ ด้วยราคาที่ตกต่ำ อย่างน่ากลัวนี้ ฟิลิปปินส์เองก็ไม่แน่ใจว่าโครงการปุ๋ยฟอสเฟตจะอยู่รอดได้หรือไม่¹

¹ Lim Chong - Yah, "ASEAN's Package Deal' Industrial Projects," p. 136.

นอกจากนี้วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยฟอสเฟตคือ กรดซัลฟูริก ซึ่งในการเสนอโครงการนี้ก็คิดจะทำความคู่ไปกับโครงการอุตสาหกรรมถลุงแร่ทองแดงซึ่งจะผลิตกรดซัลฟูริก สำหรับนำไปผลิตฟอสเฟต เคมีอุตสาหกรรมถลุงทองแดงตั้งใน San Juan เกาะ Luzon ของฟิลิปปินส์และฟอสเฟตก็จะตั้งใน San Juan เช่นกัน แต่ภายหลังโครงการถลุงแร่ทองแดงที่ San Juan ต้องล้มเลิกหมดจึงมีปัญหาในเรื่องวัตถุดิบ

นอกจากนี้ปัญหายังนอกยังมีว่าสมาชิกอาเซียนผู้ร่วมโครงการไม่สนับสนุนเท่าที่ควร จะเห็นได้จากอินโดนีเซียมีแผนของตนในการขยายการผลิตฟอสเฟต มีรายงานว่าอุตสาหกรรมเปโตรเคมีคอล ใน Gresik ในชวาตะวันออกและอุตสาหกรรมปุ๋ยใน Palembang ได้พัฒนาให้ก้าวหน้าในการผลิตซูเปอร์ฟอสเฟต ในแต่ละแห่งผลิตได้ประมาณ 320,000 เมตริกตัน ขณะที่โครงการอุตสาหกรรมฟอสเฟตในฟิลิปปินส์ผลิตได้เพียง 105,000 เมตริกตัน ในการผลิตเต็มอัตรา จากการประสบปัญหาเหล่านี้ทำให้ฟิลิปปินส์หันไปสนใจอุตสาหกรรมผลิตกระดาษหนังสือพิมพ์ เพราะปัจจุบันในอาเซียนยังไม่มีอุตสาหกรรมชนิดนี้ในประเทศใดเลย และราคาของกระดาษหนังสือพิมพ์สูง และคาดหวังว่าราคาจะยังคงสูงเรื่อย ๆ ไม่ตกลง

สำหรับโครงการโซดาแอซของไทย มีปัญหาเรื่องค่าขนส่งวัตถุดิบเกลือหินจากแหล่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปยังที่ตั้งโรงงานอยู่ที่ท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง จึงเกิดปัญหาว่าใครที่จะทนได้ค่าของการขยายการพัฒนาสาธารณูปโภค ตามคำกล่าวของผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่นว่า โครงการโซดาแอซของไทยไม่สามารถดำรงอยู่ได้ เพราะว่าจะไม่สามารถแข่งขันกับโซดาแอซธรรมชาติจากสหรัฐและเคนยาได้ และโดยแท้จริงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคือว่า โซดาแอซของไทยไม่สามารถแข่งขันกับโซดาแอซสังเคราะห์ (synthetic soda) จากญี่ปุ่น บูดกาเรีย และฝรั่งเศสได้ สรุปนี้คือ ปัญหาตลาดสินค้าของโซดาแอซของไทยมีคู่แข่ง

มีวิธีการหนึ่งในการลดค่าของการผลิตโซดาแอซในไทยคือ การทำอุตสาหกรรมแอมโมเนียมคลอไรด์ ในฐานะผลผลิตร่วม แอมโมเนียมคลอไรด์เป็นปุ๋ยในโตรเจน โดยเฉพาะเป็นการเหมาะสมสำหรับใช้ในการเพาะปลูกข้าวเจ้า แต่โดยแท้จริงเป็นการ

ทดแทนการใช้ปุ๋ยเวียดนามเป็นอุตสาหกรรมของอาเซียน ซึ่งอินโดนีเซียและมาเลเซียจะ
 สนับสนุนหรือไม่ในการผลิตแอมโมเนียมคลอไรด์ในฐานะผลผลิตร่วมของโซดาแอชซึ่งจะเป็น
 การแข่งขันกับ package deal เป็นปัญหา¹

ทางเลือกสำหรับสมาชิกอาเซียนที่ร่วมโครงการคือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย
 และฟิลิปปินส์ ควรจะพอใจในการจ่ายราคาคอนข้างสูงสำหรับสินค้าเข้าโซดาแอช หรือจะ
 ยอมซื้อวัตถุดิบที่แพงกว่าโซดาแอชเข้าประเทศทำการผลิตเองซึ่งแน่ใจว่าสามารถผลิตได้
 ถูกกว่า

ส่วนโครงการอุตสาหกรรมปุ๋ยของอินโดนีเซียและมาเลเซีย ก็มีปัญหาในเรื่อง
 ตลาดว่าตลาดอาเซียนดำเนินการแบ่งสรรกาจำหน่ายอย่างไร การที่อาเซียนได้ตัดสินใจ
 มีโครงการอุตสาหกรรมปุ๋ย 2 แห่งพร้อมกัน ซึ่งให้เห็นความจริงว่า หลักการ monopoly
 หรือ package deal นั้นถูกเปลี่ยนแปลงในความเห็นพ้องให้เป็น duopoly หรือ
 sharing the package² ซึ่งแต่ละปัญหาจากการแข่งขันระหว่าง duopolists
 จะต้องมีให้แก้ไขโดยเฉพาะในเรื่องการแบ่งตลาดของอาเซียนให้กับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
 ปุ๋ยจาก 2 ประเทศ สำหรับมาเลเซียต้องการขึ้นราคาปุ๋ย เพราะอ้างว่าเกษตรกรรมชาติ
 อันเป็นส่วนต้นทุนการผลิตมีราคาสูงขึ้น นอกจากปัญหาการแข่งขันระหว่าง duopolists
 แล้วมีปัญหาทั่ว ๆ ไปจากตลาดโลกว่า ปุ๋ยเวียดนามมีการผลิตเหลือเพื่อเกินกว่าปริมาณความ
 ต้องการ ตามรายงานฉบับหนึ่งกล่าวว่า จะผลิตได้มากถึง 10 ล้านเมตริกตันในปี 1980

สำหรับความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนพอ
 จะวิเคราะห์เหตุผลของญี่ปุ่นที่หันมากระชับความร่วมมือกับอาเซียนโดยให้ความช่วยเหลือ
 ทางเศรษฐกิจได้ว่า ญี่ปุ่นมีความหวังใจต่อสภาวะความมั่นคงของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 ภายหลังจากสงครามอินโดจีน ถ้าญี่ปุ่นสามารถช่วยค้ำจุนความมั่นคงของภูมิภาคได้โดยการทุ่มเท

¹ Ibid., p. 137.

² Ibid., p. 138.

ความช่วยเหลือเข้าสู่โครงการของอาเซียนแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นต้องจัดทำกำลังทหาร รักษาความมั่นคงของภูมิภาค และอีกประการหนึ่งเป็นการป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ให้ถูกแสวงหาผลประโยชน์จากมหาอำนาจอื่น ๆ¹

อย่างไรก็ตาม ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นมีข้อผูกมัดจากเงื่อนไขที่ว่า การที่ญี่ปุ่นสัญญาให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียนเป็นจำนวนเงิน 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐนั้น มีเงื่อนไขคือ

1. โครงการอุตสาหกรรมแต่ละโครงการนั้นเป็นโครงการของอาเซียน (each is established as an ASEAN Project)
2. โครงการอุตสาหกรรมเหล่านั้นได้รับการรับรองแล้วว่าเป็นโครงการที่เหมาะสมจากประเทศสมาชิกอาเซียน (the Projects should be confirmed as feasible)

ความก้าวหน้าของความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในโครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน

ตามความในข้อตกลงความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นที่ว่า ญี่ปุ่นจะให้เงินช่วยเหลือแก่โครงการอุตสาหกรรมอาเซียนเป็นจำนวน 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐนั้น จะได้นำมาศึกษาว่าญี่ปุ่นปฏิบัติตามข้อตกลงหรือไม่ และความร่วมมือก้าวหน้าไปเพียงใด

ก่อนอื่นควรศึกษาถึงการพิจารณาของญี่ปุ่นในการให้เงินช่วยเหลือเสียก่อน เพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจ การพิจารณาให้เงินช่วยเหลือนั้นญี่ปุ่นจะพิจารณาเป็นกรณีไปดังนี้

จำนวนเงินช่วยเหลือ 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐนั้นมิใช่แบ่งสรรแต่ละโครงการเท่าเทียมกัน แต่เป็นว่าโครงการใดปฏิบัติตามเงื่อนไขศึกษาความเป็นไปได้ (feasibility study) เรียบร้อยเสร็จก่อน จะได้รับพิจารณาเงินได้ก่อน ซึ่งหมายถึงว่าโครงการ

¹Anthony Rowley, "ASEAN Takes the Cue," Far Eastern Economic Review (19 August 1977): 27.

แรกที่ยูเอมไค้เงินกู้มากกว่าโครงการที่เสร็จทีหลัง นอกจากนี้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ระยะปลอดหนี้ (grace period) ระยะเวลาชำระหนี้ ญี่ปุ่นจะพิจารณาแต่ละโครงการเป็นรายไปโดยไม่เหมือนกัน

หลักการพิจารณาของญี่ปุ่นในการให้เงินช่วยเหลือแก่อาเซียน สรุปได้ดังนี้¹

1. พิจารณาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ เป็นหลักธรรมดาที่ประเทศผู้ให้กู้ย่อมหวังผลประโยชน์ตอบแทน ถ้าเห็นว่าประเทศที่กู้ไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจพอ ก็จะไม่ให้กู้ไปเพราะกลัวสูญเสีย กรณีที่ญี่ปุ่นซึ่งเป็นนักธุรกิจอันชาญฉลาดยอมประเมินผลโดยละเอียดและประเมินสถานการณ์ต่ออาเซียนเรียบร้อยแล้วก่อนอนุมัติเงินกู้

2. ญี่ปุ่นให้เงินกู้แก่อาเซียนแต่ละประเทศต่างกัน โดยให้กู้ยืมตามหลัก **Most-Favored Nation** เช่น ญี่ปุ่นคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่อกินโคโนีเซียสูง เพราะเศรษฐกิจของกินโคโนีเซียมั่นคงเป็นอันดับ 2 รองจากสิงคโปร์ ในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน มีดุลการค้ากับญี่ปุ่นเกินดุล ส่วนของไทยนั้นญี่ปุ่นคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำกว่า เพราะความมั่นคงทางเศรษฐกิจต่ำกว่าและระยะปลอดหนี้ ระยะเวลาชำระหนี้ก็ยาวนานกว่าของกินโคโนีเซีย ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นเล็งเห็นว่าเศรษฐกิจของไทยที่เลวร้ายอยู่แล้วในเรื่องปัญหาการเสียเปรียบดุลการค้า ต้องมารับภาระผู้เสียหายจากกินโคโนีเซียหนักเพิ่มขึ้นอีกในขณะนี้

ความก้าวหน้าในการร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในโครงการอุตสาหกรรมสรุปผลแต่ละโครงการได้ดังนี้

โครงการอุตสาหกรรมยูเรียของกินโคโนีเซีย เป็นโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนที่ก้าวหน้ามากที่สุด ใ้รับเงินกู้จากญี่ปุ่นเพื่อกำเนินโครงการเป็นจำนวน 280 ล้านดอลลาร์ โดยญี่ปุ่นจัดหาแหล่งเงินกู้จาก **The Export-Import Bank (EXIM Bank)** และ

¹สัมภาษณ์ สงคราม ธรรมเกษร, ผู้อำนวยการหน่วยงานองค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ (UNIDO) กระทรวงอุตสาหกรรม, 12 กันยายน 2523.

The Overseas Economic Cooperation Fund (OECF) เงื่อนไขการกู้ได้คืออัตราดอกเบี้ยถัวเฉลี่ย 4% มีระยะเวลาปลอดหนี้ 4 ปี และระยะเวลาชำระหนี้ 25 ปี¹ ขณะนี้ อินโดนีเซียได้กู้เงินมาดำเนินการแล้ว

โครงการอุตสาหกรรมยูเรียของมาเลเซีย เป็นโครงการหนึ่งที่ก้าวหน้าติดตามอินโดนีเซียมา เพราะโครงการเหมือนกัน มาเลเซียได้ศึกษาความเหมาะสมของโครงการเรียบร้อยแล้ว และได้รับการพิจารณาจากญี่ปุ่นให้กู้เงินดำเนินการได้ ซึ่งญี่ปุ่นจัดหาแหล่งเงินทุนแหล่งเดียวกับอินโดนีเซีย ส่วนรายละเอียดในข้อตกลงเงินโอนยังไม่ปรากฏ

โครงการอุตสาหกรรมปุ๋ยฟอสเฟตของฟิลิปปินส์ ไม่มีความก้าวหน้าในโครงการ และก้าวหน้าในการร่วมมือกับญี่ปุ่น เพราะมีปัญหาภายในโครงการมาก ฟิลิปปินส์ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงการนี้ โดยยกเลิกเสีย เพราะอุตสาหกรรมปุ๋ยฟอสเฟตไม่ถูกต้องตามหลักวัตถุประสงค์ของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนที่ให้ใช้วัตถุดิบภายในประเทศ แต่อุตสาหกรรมปุ๋ยฟอสเฟตของฟิลิปปินส์ต้องสั่งซื้อวัตถุดิบจากต่างประเทศเข้ามาใช้เพื่อประกอบการอุตสาหกรรม และพร้อมกันนี้ฟิลิปปินส์เสนอโครงการใหม่เพื่อดำเนินการคือ อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ และกระดาษ

โครงการอุตสาหกรรมตีเหล็กของสิงคโปร์ เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าโครงการอุตสาหกรรมนี้โคลัมเบียไปแล้ว และสิงคโปร์หันไปทำอุตสาหกรรมอื่นระดับชาติ ฉะนั้นความก้าวหน้าในการร่วมมือกับญี่ปุ่นในโครงการนี้จึงไม่มี ถ้าจะมีความร่วมมือก็เป็นระดับชาติ หรือความร่วมมือสองฝ่าย

โครงการอุตสาหกรรมโซดาแอชของไทย มีความก้าวหน้าพอสมควรในการร่วมมือกับญี่ปุ่น ซึ่งโครงการขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการประชุม โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายญี่ปุ่น เพื่อนำผลการประชุมไปพิจารณาให้เงินกู้แก่ไทย ภายหลังจากที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เสนอโครงการโซดาแอชต่อคณะ

¹ สัมภาษณ์ สงคราม ชรรณเกษร, ผู้อำนวยการองค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กระทรวงอุตสาหกรรม, 12 กันยายน 2523.

รัฐมนตรีโทอนุมัติสร้างโรงงานที่แหลมฉบัง และคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติแล้วเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 1980

อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการได้หยุดชะงักไป เนื่องจากปัญหาขัดแย้ง เรื่องที่ตั้งโรงงาน คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้คัดค้านอย่างมากต่อโครงการ โดยส่งหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมให้ทบทวนโครงการ โศคาแอสอีกครึ่งหนึ่ง ก่อนจะอนุมัติดำเนินการสร้างว่าจะสามารถป้องกันปัญหามลภาวะธรรมชาติได้หรือไม่ ซึ่งมีผลให้โครงการจะต้องล่าช้าออกไปอีกระยะหนึ่ง¹

สรุปความร่วมมือระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ในโครงการโศคาแอสไม่มีปัญหา และฝ่ายญี่ปุ่นได้เตรียมแหล่งเงินทุนแก่ไทยสำหรับโครงการนี้จาก EXIM Bank และ OECF เช่นเดียวกับโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนอื่น ๆ

ในการศึกษาความก้าวหน้าของความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับญี่ปุ่นในโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนนั้นจะเห็นได้ชัดว่า ความร่วมมือของญี่ปุ่นต่อโครงการเป็นไปอย่างล่าช้ามาก นับแต่ที่อดีตนายกรัฐมนตรีฟูกุคะ ได้ให้สัญญาช่วยเหลือทางการเงินแก่โครงการในปี 1977 ถึงปัจจุบันปี 1980 ทำให้ญี่ปุ่นถูกวิจารณ์มากในเรื่องความล่าช้าในการเจรจาตกลงเรื่องจำนวนเงินทุนและระยะเวลาใหญ่ที่พิจารณาให้แต่ละโครงการ เพราะญี่ปุ่นต้องส่งผู้เชี่ยวชาญไปศึกษาความเหมาะสมของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนด้วยตนเองเสียก่อน เพื่อประเมินผลก่อนอนุมัติ ผลจากการล่าช้าในการอนุมัติให้เงินทุน ทำให้รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนร่วมกันยื่นยันต่อขอเรียกร้องให้ญี่ปุ่นขยายวงเงินทุนแก่อุตสาหกรรมอาเซียนออกไป ด้วยเหตุผลที่การประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจได้ร่วมชี้แจงว่า มูลค่าของโครงการอุตสาหกรรมอาเซียนได้เพิ่มขึ้น ดังตัวอย่าง อินโดนีเซียรายงานว่าโครงการอุตสาหกรรมยูเรียได้เพิ่มมูลค่าเป็น 310 ล้านดอลลาร์² จากมูลค่า 280 ล้านดอลลาร์ทำสัญญากับฟูกุคะ และ

¹สยามรัฐ, วันที่ 3 กันยายน 2523, หน้า 1.

²Susumu Awanochara, "ASEAN Closes Economic Ranks," Far Eastern Economic Review (31 October 1980): 50.

พร้อมกันนี้รัฐมนตรีอุตสาหกรรมอาเซียนได้ตัดสินใจร่วมกันที่จะเสนอขอเรียกร้องให้ญี่ปุ่นเพิ่มเงินกู้เป็น 2,000 ล้านดอลลาร์ โดยรัฐมนตรีของอาเซียนผู้หนึ่งกล่าวว่า "ค่าของเงินหนึ่งพันล้านเหรียญสหรัฐในปี 1977 นั้นไม่ใช่ค่าของเงินหนึ่งพันล้านเหรียญในวันนี้"¹ เหตุผลความล่าช้าในการร่วมมือจะได้ศึกษาวิเคราะห์ในบทสรุปต่อไป

¹ Ibid.